

No 7
1 9 3 4
30 senti

Haitse Hoch

Besti

Tallinn

Hotell-Restoraan
„ROOM“

Maneeži tän. 1.

Tel. oma keskjaama väljakutse
nr. 425-51.

Soovitame reisijaile
moodsalt sisustatud
tube, jooksva sooja
ja külma veega, van-
nide, duššide ja tele-
fonidega.

Iga päev rootsi eine,
alates kell 11 p.

Muusika päeval ja õhtul
Tallinna parimalt kontsert-
triolt.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maido,
telefon 451-94

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt,
telefon ametis 451-89,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Kaatõõ arvatakse tasu alla, kui sellele
tasumõudmine on peale kirjutatud. Tasvi-
tamata ja tagasisaamiseks markimata
käskkirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kell 9-3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1 50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülj
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 7

1934

SISUKORD:

A. B.: K.-l. ükste tegevusest suve
algeks.

Kolonel A. Jaakon: Kaitseliidu alg-
päevilt.

V. Neggo: 1919. Saaremaa mäss.

G. M.: Koolipoisid.

A. B.: Üksikmehe taktikalistest õppus-
test võistluse alusel.

Kapten-It. R. Gildemann: M-paatide
soetamisest merekaitsele.

J.L.-l.: Suurtükiväepealikute kursused.
— Kaitseliidu ein.

Spetsiaal-
vormiriietetööstus

Joh. Pomm

Kaasani 4.

Lgp. härrad
kaitseleitlased
kaitseväelased

Hästi passivaid vormirii-
deid tellite ainult ülal-
nimetatud rätsepatööstu-
sest.

Töö headuse eest täie-
line vastutus.

Esimese klassi tööjõud.

Grupi viisi soodsamad tingi-
mused.

Töökojas olemas kõikaugu
kaitsevärvi riidet.

Joh. Pomm

rätsepatööstus

Tallinn, Kaasani 4.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 7

Tallinnas, laupäeval, 14. aprillil 1934

X aastakäik

K.-1. üksuste tegevusest suve algeks

Aprillikuu on kaitseliidu aastases tegevuses murdekuuks. 31. märtsil lõpeb majandusaasta. 1. mail algab suvise tegevuse hooaeg. Aprillikuu koostatakse majandusadministratiiv-üksustes tegevuse ja kassa aastaaruanded; koostatakse uue majandusaasta eelarved ja suvise tegevuse kavad; peetakse üksustes aastapeakoosolekud, kus antakse ülevaade aastasest tegevusest ja uutest kavatsustest. Vaatleme, milles seisab kaitseliidu üksustes tegevus aprillikuu. Jättes kõrvale möödunud majandusaasta tegevuse ja kassaaruanded, laskemoona kulu aruanded ja uue laskemoona nõudmise, valgustame seda, mis peaksid kaitseliidu üksused oma suviste tegevuskavade koostamisel pidama silmas ja mis on nende kavatsused suviseks tegevuseks.

Kaitseliidu majandusadministratiiv-üksusteni ei küüni kaitseliidule toetuseks antavad riiklikud summad. Nad võivad arvestada ainult oma seltskondlike summast. Loomulikult siis eelarve ja tegevuskava koostamine peab käima käsikäes. Eelarve koostamisel arvestada neid nõudeid, mis üksuste tegevuseks üles seatakse; leida teid ja viise, kuidas ja kust neid summast hankida. Tegevuskava koostamisel arvestada neid materjaalseid ressursse, mis üksuses kasutada. Selgituseks olgu tähendatud, et kaitseliidu keskasutuses on kavatsus alates käesolevast aastast senised suve ja sügise õppeperioodid liita üheks suveperioodiks. Nii oleks edaspidi õppetegevuses kaks aega: suveperiood — 1. maist kuni 30. novembrini, ja talveperiood — 1. detsembrist 30. aprillini. Et eelarve koostatakse terve majandusaasta peale, siis tuleks eelarves ette näha ka need kulud, mis nõuab talvine tegevus, olgugi et detailne talvine tegevuskava töötatakse välja sügisel.

Missugused suuremad sündmused ja missugune õppetegevus peaks leidma valgustamist üksuste suvistes tegevuskavades?

Üksustesse jõudnud malevate kavades taktikalises tegevuses on esikohal Tapa sügismanööver 6.

ja 7. oktoobril. See suurmanööver kujuneb ka Põhja-Eestis taktikalise tegevuse tulipunktiks, mis ei tohi jääda üksuste tegevuskavades kahe silma vahele, vaid millele ettevalmistumine peab leidma väärilise tähelepanu. Manöövri ettevalmistuseks üksused peaksid aegsasti: määrama ära üksused ja ka üksikud kaitseliitlased, kes manöövril võtavad osa, määrama pealikud manöövriüksustele, valmistama ette üksused, et nad manöövril edukalt ja osavasti tegutseksid. Pealikute ja kaitseliitlaste määramine manöövril osavõtuks tuleb teostada juba suve alates. Et suve jooksul on võimalikud muudatused koosseisudes, siis võiks kaitseliitlasi manöövrile määrata kuni 20% rohkem nõutavast arvust. Aegsasti kaitseliitlaste määramine manöövri üksustesse võimaldab korraldada manöövri üksustele õppusi ja kaitseliitlastele muretseda manöövrilise vormirietuse. Üksustele manöövril osavõtuks peaks küll korraldama vähemalt ühe taktikalise õppuse — lahingdrilli otstarbel. Pealikute ettevalmistamine manöövrile peaks jääma peastaabi või malevate staapide kohuseks.

Lõuna-Eesti malevais taktikalise tegevuse alal on suvistes tegevuskavades sügised manöövrid ja suvilaagrid. Suuremate manöövrite ja suvilaagrite korraldamise on malevad võtnud enda peale. Üksuste tegevuskavades oleks aga ette näha osavõtt ja kaasaaitamine nende tegevuste heaks kordaminekuks.

Teine tähtsam ala suvises tegevuses on laskmine. Siin eraldame õppelaskmise, karikavõistlused ja laskespordi klubide tegevuse. Kõrvale jätame jällegi laskmised, mis korraldab malev.

Õppelaskmine, see on ikkagi alus, mis tõstab kaitseliitlaste massi laskeosavuse tasapinda. Tegevuskavas peab see seisma esikohal. Õppelaskharjutuste korraldamine, ergutustöö neist osavõtuks, ka nimeliselt kaitseliitlaste määramine, kes suve jooksul peavad saama klassilaskureiks või jõudma järgmisse kõrge-

PAUL KURVITS 55-AASTANE

11. aprillil s. a. sai meie tuntud majandus- ja kaitseliidutegelane, Tallinna maleva majanduspealik Paul Kurvits, 55 aastat vanaks.

Paul Kurvits sündis 1879. a. Tartumaal, Tabiveres, talupidaja pojana. Võrsudes Viljandimaalt pärit olevast perekonnast, kus põlvede kestes olid maksmas rahvuskultuurilised püüded, on ta ka oma elu ja töö rajanud samadele põhimõtetele.

Vaatamata vastutusrikka ametialise töö rohku- sele Tallinna Linnapanga direktorina on Paul Kurvits leidnud aega ka kaitseliidu elus väsimatult töötada kaasa. Maleva algpäevil Ida malevkonna ja maleva majanduspealiku abina, 1932. a. märtsikuust alates maleva majanduspealikuks töötab ta tänapäev kaitseliidu ridades alati noorena, alati elurõõmsana.

Meil — kaitseliitlasil — on eriline heameel võida tervitada oma kaasvõitlejat ta tähtsal hällipäeval.

Tallinna maleva pere palub lugupeetud kaaskodanikku, väsimatut kaitseliitlast ja pealikut võtta vastu meie ühine õnnitus. Soovime kõik, et ta veel paljude aastate kestes meie ridades edasi töötaks niisama tagajärjerikkalt nagu seni.

masse klassi, — see on tänuväärne töö, mis vajab tähelepanu tegevuskavades.

Karikavõistlused — need on massi võistlused, kuid neid ei tohiks korraldada ettevalmistuseta. Karikavõistlusteks ettevalmistuse all mõistan ma seda, et iga kaitseliitlane enne karikavõistlusi vähemalt kord käib laskerajal, täidab ühe õppelaskeharjutuse ja oma püssi jooksu õpib tundma. Laskmisi selleks peaks aga korraldama üksus. Kui kaitseliitlane ainult kord aastas karikavõistlusteks läheb laskerajale, siis ta toob võistlustelt kaasa nõrgad tagajärjed ja — pettumuse. Nende kaitseliitlastega aga, kes möödunud aasta karikavõistlustel jäid nõrgaks, tuleks veel korraldada laskeõppusi ja vähemalt kaks laskmist.

Kolmas laskeasjanduslikus tegevuses on laskespordi klubide tegevus. Siia on koondunud üksuste parimad laskurid, kes kaitsevad üksuse au ja üksust esindavad laskevõistlustel. Laskespordi klubidel tuleks koostada oma tegevuskavad ja esitada eelarve, missuguseid summasid nad sooviksid üksustelt laskemoona ostmiseks, võistluste korraldamiseks ja teisteks kuludeks. Üksuse juhatused ei tohiks keelduda toetamast laskespordi klubisid. Tähtsaimaks laskevõistluseks laskespordi klubidel eeloleval suvel on üleriiklik kaitseliidu laskespordi klubide vaheline võistlus „Ole mees“, mis määrab ära klubide paremuse.

Sportliku tegevuse juhiks on üksuse spordipealik; kus on olemas spordiklubi, seal spordiklubi juhatus. Samuti nagu laskespordi klubi koostab oma tegevuskava ja eelarve, peaks seda tegema ka spordipealik või spordiklubi juhatus. Tegevuskavas leiaksid

valgustamist sportlaste suvine tegevus, võistlused, harjutused jne. Tähtsaks siin meeleldi sportlaste ettevalmistust ja treeningut üksuse võistlusteks, maleva aastapäeva võistlusteks ja teisteks võistlusteks, kus üksus esineb enda nimel ja oma sportlastega.

Need on mõtted, mis kergivad üles üksuses suvise tegevuskava koostamisel. Nende viimistele, neile konkreetsele kuju andmine — ära määramine, kus, millal, missugune õppus korraldatakse, kes seda korraldab, selle eesmärk ja õppejõud — on detailne töö, mis iga üksus peaks viima läbi instruktori kaasabil. Kui küsimused on üles seatud, püütud leida neile lahendus, siis on ka tegevuskava koostamine kergem.

Lõpuks tahaksin veel peatuda kaitseliitu uute liikmete vastuvõtul ja nende väljaõppel. On ju väga vajaline, et uutele liikmetele alguses korraldataks õppusi relva tundmises, laskmises, kaitseliidu sisemise elu reeglite tundmises jne. Uutele liikmetele suudame korraldada eraldi õppusi siis, kui neid vastu võetakse hooaupa. Sooviavaldusi võiks ju võtta vastu kogu aasta kestes, aga uutele liikmetele õppuste korraldamine ja relvade väljaandmine võiks jääda kevadeks ja sügiseks. Need uute liikmete ja kaitseliitu astuvate noorte õppused peaksid samuti leidma aset tegevuskavades. Korraldades uutele liikmetele enne relva väljaandmist õppusi, nende tutvudes kaitseliidu sisekorra reeglitega, tunneksid uued liikmed end vääriliste kaitseliitlastena — mitte võõrastena teiste kaitseliitlaste hulgas — ja nad liituksid ühisesse kaitseliidu perre, luues ühe kaitseliidu terviku, mis on kaitseliidu sisemiselt väärtuselt väga tähtis.

A. B.

KAITSELIIDU ALGPÄEVILT

TÜRI KAITSE-LIIDU TEKKIMINE 1918. A.

1918. a. novembrikuu esimesed päevad olid väga ärevad.

Vaatamata saksa okupatsioonivõimude teadete ja ajalehtede kontrollile levisid järjekindlalt jutud Saksa vastupanu kokkuvarisemisest läänerrindel. Oli arusaadav, et sellele sõjalisele kokkuvarisemisele võisid järgneda suured sündmused kogu Euroopas, mis ka meid — eestlasi — meie maad ja rahvast, ei jäta puudutamata. Me seisime tõsiste sündmuste lävel. Seda sündmuste tõsidust ja suurust mõistsime ka meie, kes me tol korral Türi alevis sageli kokku tulime ja tuleviku plaane septsime: meid oli esialgu neli meest — Aleksander Kulbusch (praegu major), Hans Viirman, Th. Kanemägi (praegu advokaat) ja nende ridade kirjutaja. — Otsustasime luua põrandaluse Türi Kaitse-Liidu osakonna, kelle esimeseks ülesandeks oleks võimu ülevõtmine saksa okupatsioonivägedelt ja korra alalhoidmine Türi alevis ja kihelkonnas. Et saksa võim täna-homme langeb, selles olime veendunud kõik. Töö jaotuse tegime kokkuleppel omavahel nõnda, et K.-L. osakonna üldjuhatus jäi minu kätte, A. Kulbusch oli ette nähtud jaama komandandiks, H. Viirmann oli sideohvitseriks Tallinna põrandaluse K.-L. keskjuhatusena, kust peagi saime vormilised paberid tegutsemiseks.

9. nov. algas Saksa revolutsioon ja 11. nov. kirjutati alla läänerrindel vaherahu või õigemini Saksa kapitulatsioon. — Suur maailmasõda oli lõppenud!

Saksa sõjaväes ja okupatsioonivägedes algas samasugune lagunemise protsess nagu aasta-poolteist varem vene sõjaväes oma sõdurite komiteedega ja distsipliini langusega. See kõik aina soodustas meie tööd ja tegevust. Kust saada relvi — see oli esimene mure. Ühel päeval ilmusime Türi jaama ja esinesime saksa vahtkonna ülemale nõudmisega, et tänasest päevast meie valveteenistuse Türi jaamas võtame endi peale. Faktiliselt saksa endist karmi kontrolli ja valvet ei olnudki: saksa sõdurid logelesid niisama siin ja seal ringi. Sakslane — vahtkonna ülem — nõustus sellega pärast pikemat seletust, kus neile tegime selgeks, et neil on tarvis ainult koju sõita. — Türi jaam oli meie käes, seega võisime me kontrollida liiklemist ja eriti Saksa väljavedu. Jaama komandandiks määrasin Aleksander Kulbuschi, kes juba esimesel ööl teatas, et ta kelleltki eraisikult on kastitäre sõjaväepüüsse ära võtnud. Püüsse oli arvult 10—12 — kõik korrallikud, sisse õlitatud. Relvad olid adresseeritud Tori parunile Traubenbach'ile (?) ja olid Tallinnast asetatud raudteele.

See oli esimene väärtuslik sõjasaak ja sellega olime relvastatud. Nüüd olime juba palju julgemad ja

algasime ustavate mõtteosaliste vastuvõttu oma organisatsiooni. Esimesed mehed, kes nõustusid kaasa töötama, olid h-rad Paavels ja Juurik — Türi alevist.

Teisel või kolmandal päeval sõandasime Türi alevi komandantuuri võtta üle, kust saime vaid suurema tagavara lambiõli, mille uuele eesti alevivanemale üle andsime.

Meie organisatsioon kasvas ja vabatahtlikke sooviavaldajaid oli juba kümnete viisi. Seadsime vastuvõtuks tugeva filtri, et igalt sisseastujalt nõutaks kahe usitava isiku soovitusi.

Relvade puudus tegi uuesti muret. Üksikud isikud tulid küll oma relvadega, mis vene sõjaväest olid kaasa toodud ja saksa okupatsioonivõimude eest peidetud. Levis kuuldus, et Halliku mõisa parunil olevat kodus suurem tagavara relvi, aga Halliku mõisas oli veel rühm saksa sõdureid, kelle äraminekut jäime ootama. Kuid mõisas olid sõdurid ei kiirustanudki oma minekuga, sest, nagu näha, nende eest hoolitseti hästi. Otsustasin relvad mõisast tuua ära otsekohe. — Ühel hommikul löime oma K.-L. linnid käsivarrelle, püssid õlale, ja neljakesi — mina, Kulbusch, Juurik ja Paavels — läksime Halliku mõisa.

Saksa sõdurid elasid eraldi majas, paremal pool teeääres siinpool mõisahoonet. Nähes meie relvastatud jõuku tulemas olid nad kõik väljas, arvult 20—25 meest. Arvasime omavahel, et nad ikka heaga meid mõisa ei lase. — Jäime nende maja ees peatuma ja mina avaldasin soovi nendega rääkida. Sõdurid kogunesid trepi ette õuele ja kõik silmitsesid uudishimuliselt ja vaenuliselt meie relvi ja valgeid käesidemeid: oli ju relvakandmine okupatsioonivõimude poolt surmanuhtlusega keeldud.

Sõdurid koos, pidasin neile temperamentse revolutsioonikõne, kus lasksin elada Saksa vabariiki ja soovisin neile head reisi Saksamaale. — Oli selge, et olin tabanud naela pea pihta: sõdurid naersid, juubeldasid — nagu inimesed, kes on tüdinud sõjast ja igatsevad koju. — Ainult vana allohvitser põrnitses luuravalt meile järele, kui mõisahoonet poole edasi sammusime.

Jõudnud mõisa parki, arvasin, et ei ole viisakas nelja relvastatud inimesega tormata paruni juure sisse. Jätsin hr. Juuriku ja Paavels'i parki tee peale ja ise ühes Kulbusch'iga sammusime mõisa.

Paraaduks oli lukus ja keegi ei ilmunud avama. Läksime kõõgiukse kaudu majja.

Köögitüdruk, nähes meie relvi, kohkus hirmsasti ja küsimuse peale, kas parun on kodu, seletas ta, et ta vaatab järele, kas parun on toas. Ta jäi liig kauaks eluruumi ja juba tahtsimegi ise eluruumi sisse

Teatavasti Wabariigi Ohwitseride Keskogu juhatus kirjastab Kaitsevägede Ülemjuhataja lindralleitnant J. Laidoneri 50 a. sünnipäevaks mälestustetoguta asagseilt. Raamat leidis haruldaselt sooja vastuvõttu, nii et esimest trüki ei jatkunud kõigile tellijatele. Püshvate nõudmistele rahuldamiselt tehti päewakorrale teise täielise trüki kirjastamine. Ka teist väljaannet trükitakse piiratud arvul, arvestades peamiselt saadud tellimisi.

Mälestustetogu teine täieline väljaanne sisaldab 430 lehekülge suureis kaustas 141 pldiga, neist 9 värvi trüki. Raamatu hind:

brošüeeritult fr. 2.50
 talingurtoites „ 3.10
 nahatoites „ 3.60

Hinna tasujatele saadetakse raamat postitulumeta tütte. Tellimised tulevad aadress-
 seerida: Wabariigi Ohwitseride Keskogu majawanemale, kapten A. Landberg'ile,
 Tallinn, Kaetoja pl. 14.

tungida, kui kõogiuksest tulid sisse meie kaitseleitlased Juurik ja Paavels ja nende vahel Halliku parun.

Selgus, et parun, kuuldes kõogitüdrukult relvastatud inimeste majja tungimist, oli kohe tagaukse kaudu jooksnud saksa sõdurite juure abi tooma, kuid sattus meie valvurite peale, kes ta kinni võtsid ja tagasi tõid.

Seletasin parunile oma tuleku põhjuse ja nõudsi me relvi. Parun oli kehastatud lahkus ise. Avas oma relvade kapid, kus oli ilus kollektsioon sõjaväe vintpüsse ja jahipüsse. Viimaseid me ei võtnud — öeldes, et me eraomandust austame. Peale sõjaväepüsside oli parunil veel padrunite tagavara, mille ka konfiskeerisime. Kõige äravõetu vastu andsime allkirja ja lahkusime.

See oli ilus saak: kümmekond tuliut sõjaväepüssi ühes padrunitega.

Möödudes saksa sõdurite elumajast lehvitasime neile käega kui vanadele tuttavatele ja oma raske relvakoorma all sammusime Türi alevi suunas.

Vahepeal olid jõudnud kohale üleriikliku Kaitse-Liidu ellukutsumise ettekirjutused kindral Pödder'i juhatusel. Nimetati maakondade K.-L. pealikud. Järvamaale ja Paide linnale nimetati pealikuks polkovnik J. Puskar.

Paides oli üldine maakonna K.-L. juhtide koosolek, kus igaüks oma töö tulemused ette kandis.

Polkovnik Puskar kiitis meie tegevuse heaks ja tegevust tuli jatkata selles suunas, et K.-L. osakondadest kasvaks ja areneks tegelik sõjaline relvastatud jõud nii umbes üksikute kompaniide kujul.

Meie tööhulk Türi kasvas päev-päevalt.

Oli tarvis kutsuda ellu uus alevivalitsus. Selleks sai endine enne okupatsiooni tulekut võimul olnud alevivalitsus, kelle suurimaks mureks oli alevi toitlustamise küsimus. Eisejulgeoleku ja öise valve alevis korraldasime enam-vähem rahuldavalt. Kõik allusid sõjaväelisele distsipliinile kõige suurema huviga ja kahe-mehelised patrullid liikusid öösel alevis, päeval olid vaid valvepostid raudteel (jaamas).

Ühel päeval teatas jaama komandant Aleksander

Kulbusch, et ta on pannud seisma kaks vagunitait kalevit, mis pärit Tallinnast ja mille sihtjaam Saksamaa.

Otsustasime seda suurt riidetagavara mitte lasta edasi minna, vaid kirjutasime veokirjad ümber ja adresseerisime kalevi Tallinna — Sõjaväe Varustusvalitsusele. Seda oli meil kerge teha, sest jaamaülem oli meie arvamiseiga ühes nõus ja informeeris meid iga päev kauba sisust ja sihtjaamadest, kuhu kaup saadetakse.

Olime alati kursis, mida sakslased tahavad välja vedada.

Mind huvitaks veel praegugi saada teada, kas on tolaeagsele var.-valitsusele jõudnud päralt see võrdlemisi suur saadetis kalevit, mis Türi jaamast novembrikuu keskpaiku 1918. a. saadeti teele, nagu eelpool kirjeldatud.

Sündmused arenesid peadpööritava kiirusega.

16. novembril 1918. a. ilmus tolaeagse Ajutise Valitsuse üleskute ohvitseridele koonduda Tallinnasse Pagari tän. nr 1 uutesse formeeritavatesse väeosa-desse määramiseks.

Tuli Türi Kaitse-Liidust lahkuda minul ja Kulbusch'il — kui ohvitseridel — kuna H. Viirman ja Th. Kanemägi jäid kohale.

Enne ärasõitu oli üldine K.-L. koosolek Türi alevi vanas seltsimajas, millest vist praegu pole enam jälgegi.

Türi K.-L. arvuline suurus oli tol ajal kahesaja mehe ümber. Rõhutasin oma lahkumiskõnes meestele ajaloolise momendi tähtsust — vene keisrite survet, saksa okupatsiooni raudrusikat — ja eelseisva ajajärgu otsustavat tähtsust: kas olla või mitte olla — iseseisev rahvana.

Türi K.-L. ülemaks minu asemele jäi H. Viirman. Türi K.-L. formeerimine oli huvitavaimaid momente minu elus, kus silmanähtavalt ilmes meie rahva — isegi alevi tööliskonna — meeleolu ja tahe töötada distsiplineeritud jõuna meie iseseisvuse kasuks. 1917. aasta revolutsiooni poolenamlik meeleolu oli haihtunud, asemele oli astunud kaine arusaamine olukor-rast, riiklikes huvides töötamise ja mõtlemise võime.

SAAREMAA MÄSS

SELLE TEKKIMINE, PÕHJUSED JA TAGAJÄRJED

(Algus „K. K.“ nr. 5 s. a.)

Nõnda puudus siis ka maavalitsuse liikmeil, hoolimata soodsaimast võimalusest selle muretsemiseks, selge arusaamine Saaremaal valitsevast tõelisest olukorrast, kuna nende tähelepanu oli köidetud üldriiklikult seisukohalt vaadatuna õige kõrvaliste, kuid neile isiklikult väga kaaluvate ja tähtsate küsimustega. Rippudes täiel määral erakondlik-poliitiliste küsimuste kütkeis ei leidnud maavalitsuse liikmed ka kunagi mahti teha mõnd tiiru maal, välja arvatud juhtumid, kui nad käisid korraldamas poliitilisi kihutuskoosolekuid, kus õige tublisti materdati parempoolseid, „hallparunite“ leeri kuuluvaid valitsuse liikmeid (eriti peaministrit K. Päts'i ja toitlusministrit J. Raamo't) kui oma poliitilisi vastaseid.

Sääraste, harilikel olukordades ju muidu päris arusaadavate esinemistega valati aga maal kääriivasse massidesse tahtmatult ja teadmatult aina õli tulle, luues valitsuse vastast meeleolu ja muutes riigi juba täbara olukorra veelgi täbaramaks. Sama teed tallati ka tol ajal ainukese Kuressaares ilmuva ajalehe „Vaba Saaremaa“ veergudel, mis seisis täiel määral maavalitsuse liikmete teenistuses. Peagu igas numbris ilmusid siin Ajutise Valitsuse parempoolsesse leeri kuuluvate liikmete vastu mahategevad, tihti õige sapised artiklid, arvustati nende korraldusi, tehti neile etteheiteid ja materdati need maani maha. Jällegi harilikus olukorras poleks sellest olnud ju suuremat viga, ei oleks isegi selle kohta maksnud raisata sõnu, kuid Saaremaal valitseva meeleolu juures muutus säärane agitatsioon Ajutise Valitsuse juhi ja liikmete vastu ning nende söimamine „hallparuneiks“ kaudselt lausa mässule õhutamiseks. Päris selge on siinjuures muidugi see asjaolu, et seda kuidagi teha ei tahetud, et oldi meelsuse poolest päris kindlasti riigiustav, kuid seejuures, maainimeste tõelist meeleolu mitte vääriliselt osates hinnata, laskuti ettevaatamatustesse, mis oma tagajärgede poolest osutusid hiljem õige saatuslikeks. Teiste sõnadega — teati küll, et maal valitseb rahulolematu meeleolu, ning päris teadlikult süvendati isegi seda rahulolematust, kuna seeläbi loodeti saada eelolevail Asutava Kogu valimistel rohkem poolehoidu ja häält, kuid kunagi ei arvestatud seda, et üldse võiks tekkida tõsisem mässuliikumine, mis võiks haarata kogu Saaremaa. Jah, kohalikud pahameele puhangud, nagu seda oli ühe päevaga likvideeritud Kogula mässuke 17. ja 18. dets. 1918. a., nende asetleidmist muidugi arvestati, kuid neid ei peetud tõsisema tähelepanu väärikski. Neist arvati alati kergesti jagu saavat.

Nõnda ei saanud siis Ajutine Valitsus ka maavalitsuse kaudu õiget informatsiooni Saaremaal valitsevast olukorrast ja meeleolust. Pealegi olid Saaremaa maavalitsuse etteotsa sattunud isikud alles võrdlemisi noored ja kogenematud, kuid tubli auahnusega varustatud mehed, kes meeleldi soovisid mängida pisut isevalitseja osa ja seepärast kõiki kohapealseid küsimusi soovisid otsustada võimalikult iseseisvalt ja keskvalitsusest mõjustamata. Seepärast informeerisid nad valitsust ka tahtlikult üldse võimalikult vähe Saaremaa asjadest ja pahandasid, kui valitsus end vahel segas nende kavatsustesse ja asjadesse. (Nepsi raha!).

Igasuguse tasakaalu kaotasid aga maavalitsuse liikmed siis, kui Ajutine Valitsus määras oma kindralkubeneri volitustega varustatud komissariks Saaremaale ta mitmepäevasest tõrkumisest hoolimata Saaremaalt välitud maapäeva liikme ja juhatuse liikme V. Neggo. Ning seda seepärast, et see isik kuulus tol ajal maaliidu liikmeskonda, seega ka „hallparunite“ hulka. Veel enne kui A. V. komissar sai ilmuda oma teenistuskohale, läkitas Saaremaa maavalitsus ja „Saaremaa Sotsialistlik Tööraha Liit“ märgukirja Ajutisele Valitsusele, nõudes mõne teise isiku määramist sellele kohale. Ajutine Valitsus jättis selle protesti aga tähele panemata, ei informeerinud isegi oma komissari selle esitamisest.

12. jaan. 1919. a. ilmus A. V. komissar Kuressaare oma teenistuskohale. Kohe algas nii miitinguil kui ka ajalehe veergudel komissari isiku mahategemine täie hooga. Igas „Vaba Saaremaa“ numbris pühendati talle vääriline osa ruumist. Seega taheti õonestada ta jalgealust ja teha talle Saaremaal töötamine võimatuks. Seda eesmärki küll just täiel määral ei saavutatud, kuid märksa raskendati talle siiski ta tööd. Eriti halb oli lugu seepoolest, et ühes tema isiku mahategemisega kõigutati ka tema kui valitsuse representandi autoriteeti ning sellega koos jällegi ka Ajutise Valitsuse enda autoriteeti.

Kogu selle A. V. komissari isiku vastu sihitud kampaania algpõhjus seisis selles, et temas ta kuuluvuse tõttu parempoolsete hulka kardeti tugevat vastast eelolevail Asutava Kogu valimistel. Ning selleks oli osalt ka tõepoolest põhjust. Oli ju komissar Saaremaalt va-

Kuressaare tuulik

Ltn. JOHANSON, Kuressaare kaitsja

litud saadikuks maapäeval ja Saaremaal tol ajal õige tuntud isikuks.

Ning nüüd tekib Saaremaale võimu dualism. Maavalitsus püüab päevast-päeva end avaldada ikka iseseisvamana. Ignoreerib Ajutise Valitsuse korraldusi, eriti neid, mille täitmist nõuab A. V. komissar oma volituste põhjal; paneb maksma määrusi, mis käivad üle ta võimupiiride, ja tõrgub neid annulleerimast, kui A. V. komissar esineb sellekohase nõudmisega; ignoreerib A. V. komissari täieliselt, jättes läkitamata oma esindajad komissari poolt kokkukutsutud nõupidamistele, pannes teda informeerimata maksma igasuguseid määrusi ja korraldusi, kuigi neist talle teatamine maavalitsusele oli kohustuslik. A. V. komissar soovust, külastades valdu ja revideerides nende asjaajamist ning seejuures tihti leides maavalitsuse seadusevastaseid korraldusi, paneb kohapeal nende täitmise oma volituste põhjal seisma, sellest hiljem maavalitsusele teatades jne. Selle kõige tagajärjeks on, et peagi valdades enam ei teata, kelle korraldusi siis nüüd tuleb täita, kas maavalitsuse või A. V. komissari omi. Kuid kuna viimase poolt seisma pandud määrused olid tihti rahvale väga meelepärased (nagu näit. kirikute ja kihelkondade varanduste ülevõtmise korraldus, riigimetsadest vabalt, metsaülemalt küsimata, puude raiumise luba jne.), siis muudugi tekkis tema isiku vastu teatud umbusk, liiatigi veel, kui tuletada meele, et teda avalikult miitingutel ja „Vaba Saaremaa“ veergudel tituleeriti „hallparunite“ käsilaseks ja Saaremaa rahva äraandjaks. Veel tuleb tekkida üldise olukorra mõistmiseks mainida seda, et ka A. V. komissar ei olnud just veel väga vana (29 a.) mees, ning tema isiku tõrvamiste puhul ei jätnud ta oma vastastele igakord ka just vastavat vastust võlgu. See, siin kirjeldatud võimu dualism ei jätnud aga Saaremaal valitsevas olukorras oma paha mõju rahvamassidele avaldamata; kõigutades, nagu juba mainitud, Ajutise Valitsuse ja ta esindajate prestiiži ning luues soodsa pinna valitsusevastastele elementidele agiteerimiseks. Ühtlasi ajas see maavalitsuse liikmete

*) Olukorra õigeks hinnanguks tuleb tähendada, et Saaremaal, kus puuduvad suurtalud, ei teatud, mis tähendus on sõnal „hallparun“. Saarlased, seda sõna lugedes, arvasid, et sellega märgitakse ikkagi tõelikke paruneid, keda miskipärast nimetatakse veel „hallideks“.

võitlemine võimu pärast nad soovivad hasarti, et nad muud ei küüniudki enam nägema kui nende vihatud vastast, mistõttu nad muutusid veelgi pimedamaks maal valitseva õhkkonna õigeks hindamiseks kui varemini. Ses mõttes tuleb Ajutise Valitsuse samm — määrata oma komissariks Saaremaale just V. Neggo — tunnistada äpardunuks ja V. Neggo tõrkumist sellele kohale vastuvõtmisel nimetada põhjendatuks, sest ta oli algusest peale veendunud, et tal tuleb astuda ägedasse võitluse tema rivaliteeti kartvate maavalitsuse liikmetega.

Veendunud enamlaste ja nendega liitunud roimarite osavasti juhitud agitatsioon.

Kogu siin kirjeldatud olukorda oskasid, seda peab avameelselt tunnistama, suurepäraselt ja imeosavasti kasutada enamlaste agitaatorid, kelle käsilasteks olid hakanud ka õige mitmed roimarlike kalduvustega saarlased.

Lasti kuuldused lendu, et praegu valitseb maad parunite valitsus, ning kui ehk ka mitte päris parunite, siis vähemalt nende käsilaste, „hallparunite“ valitsus, kes rahvast ära andes tegutsevad päris parunitega ühe mütsi all. Seda väidet aitasid omalt poolt kinnitada ka kohalikud mõisnikud, kes pärast okupatsioonivägede lahkumist nii kiiresti veel ei suutnud vabaneda sellest ülbusest, millega nad okupatsioonipäevil olid kohelunud maamehi.

Samuti juhiti tähelepanu maavalitsuse liikmete miitingukõnedele, mille kestes nad olid materdanud „hallparuneid“ Ajutises Valitsuses, ning „Vaba Saaremaale“, kes kirjutas samas toonis. „Vaadake,“ rõhutasid ässitajad, „teie oma maavalitsuse juhid nõuavad ju ka „hallparunite“ valitsuse kukutamist, seega siis ei saa ju ka nemad leppida seega, et parunid tantsivad teie turjal. Vaja nad kihutada kõik minema, või nad nottida maha. Siis saate ka kõik mõisade maad enda kätte harimiseks jne. Selles teie ettevõttes toetab teid Eesti enamlaste seadusepärane valitsus, kelle vastu peetakse praegu sõda, ning kelle täievoliliseks Saaremaa komissariks on Viktor Kingisepp, mitte aga Viktor Neggo, kes on parunite valitsuse komissar ja käsilane, rahva äraandja. Pole see ju ka mingi ime, et ta seda on, sest on ta ju ise kasvanud üles endise mõisarentniku pojana mõisamajas, — seepärast ta mõisnikkude poole hoiabki! Näete, maavalitsuse liikmed ütlevad ju tema kohta sedasama.“

Nii ületas üks kuuldus teist oma pöörasusega. Aga ähvardava näljataudiga silmade ees, põleva vihaga mõisnikkude vastu südames, ilma õige informatsioonita, mis sünnib mandril, kes valitseb riiki ning kes on enamlased, kelle valitsemise all töötati rahvale tuua paradiisi maa peale, uskusid saarlased meeleldi neile mahedalt meelitusi ja lubadusi sosistavaid agitaatoreid. Ei tohi unustada asjaolu, et siis, kui mandril olid võimul enamlased, olid sakslased juba vallutanud Saaremaa, nõnda et saarterahval polnud aimugi sellest hirmuvalitsusest, neist kuri- ja veretöödest, mis olid mandril pandud toime enamlaste poolt; see ongi selle seletuseks, miks nad nii meeleldi uskusid agitaatoreid.

Et saartel liikusid ringi agitaatorid, kes olid hiljuti tulnud isegi sealtpoolt traataeda, ilmneb kõige selgemini asjaolust, et Saaremaa mässu ajal mandrilt „Lembitu“ kapten J. Klaari juhtimisel Saaremaa kaitsjale appi ruttav abivägi vangistas Muhemaal ühe mehe, kelle taskus leidis alles mõne päeva eest Petrogradis lunastatud trammipilet. Saaremaa mässu käsitlevais kohtuaktides satume ka õige tihti isikuile, kes esinesid mässu organiseerijatena ja juhtidena, kuid olid kõigile tundmatud jne.

Ei tohi meie unustada ka veel üht asjaolu, ja nimelt, et suur hulk saarlasi, kes tulles maailmasõja frontidelt pärast Brest-Litovski rahulepingu sõlmimist pääsivad takistamatult koju alles pärast okupatsiooni laienemist Saaremaalt mandrile. Vahepeal olid nad

olnud sunnitud peatuma Tallinnas, kus nad „Okkupeeritud Saarte Elanikkude Seltsi“ toetusele vaatamata pidid elutsema õige viletsates tingimustes. Neist olid paljud oma raskes olukorras Tallinnas sattunud enamlaste mõju alla ja hiljemini Saaremaale minnes moodustasid nad siin enamlike ässitusjuhtide ustava kaadri.

Saarlaste iseloomu impulsiivsus ja vabadustung.

Siiski sellest kõigest ikkagi ei küündinud veel rahva mõru ja kibestunud meeleolu puhkemiseks otseseks vastuhakkamiseks ja mässuks, kui mitte arvestada Kogulas 17. dets. 1918. a. tehtud mässukatset, mis kandis rohkem juhuslikku ja kohalist laadi. Kui aga Ajut.

Kuressaare kaitsjaid

Valitsus kuulutas välja sundusliku mobilisatsiooni, siis oli agitaatoreile jõudnud kätte paras moment tuha all hõõguvat tuld piitsutada lõomavale lõkkele.

Juba esimeste nekrutite ärasaatmisel Kuressaarest laevaga tekkisid nende hulgas rahutused. Osalt andis selleks ka tõsiselt põhjust äärmiselt räbal laev, mis noorsõduritele oli saadetud järele. Näis tõesti kahtlane, kas see laev suudab neid transporteerida Rohukülani või hukub ta ühes nendega enne päralejõudmist. Kuid siiski suudeti seda vastuhakkamist kpt. Poopuu energilisel kaastegevusel sumbutada ilma suurema verivalamiseta.

Ohtlikumaks muutus aga juba asi, kui algas massiline, paljude aastakäikude korruga teostatav mobilisatsioon. Enne selle teostamist käisid agitaatorid maal ringi ja seletasid rahvale, et „hallparunite“, s. o. parunite, valitsuse sooviv sel teel järkjärgult Saaremaad puhastada jõulisemaist meestest, meelitades neid salkade kaupa mandrile, kus neid pistetakse vangi ja hukatakse. Seda kergemini suutvat parunid siis Saaremaal oma võimu maksma panna ja nälgiva rahva turjal alata uut vägivaldavõimu tantsu. Selle tõenduseks, et nad kõnelevad tõtt, näidati agitaatorite poolt uskumatuile mandril esimesest mobiliseeritud meeste salgast juba hukatute nimestikke. Need polnud midagi muud kui rahvaväekomisjonist ülelöödud mobiliseeritud nimestikud, kus suurema osa nimede järele olid punase või sinise pliiatsiga tõmmatud ristikesed, poodud ja mahalastud meeste eraldamiseks. Uskumatud vaatasid neid nimestikke, leidsid neis oma poja, venna või mehe nime ristiga mär-

Kuressaare turuplats

gituna ja muutusid selle pöörase kuulduse uskujaiks. Metsik viha parunite vastu oli voolanud üle ääreni kuhjatud karika serva ja vannuti neile verist kättemaksu. Impulsiivne saarlase viha ei tunnud enam ühtki takistust, mille ees ta oleks pörganud tagasi. Ta sissejuurdunud vabadustung oli otsustanud end raputada lahti teda köitvaist ahelaist. Ning seepärast: „Maha parunite ja nende käsilaste valitsus!“

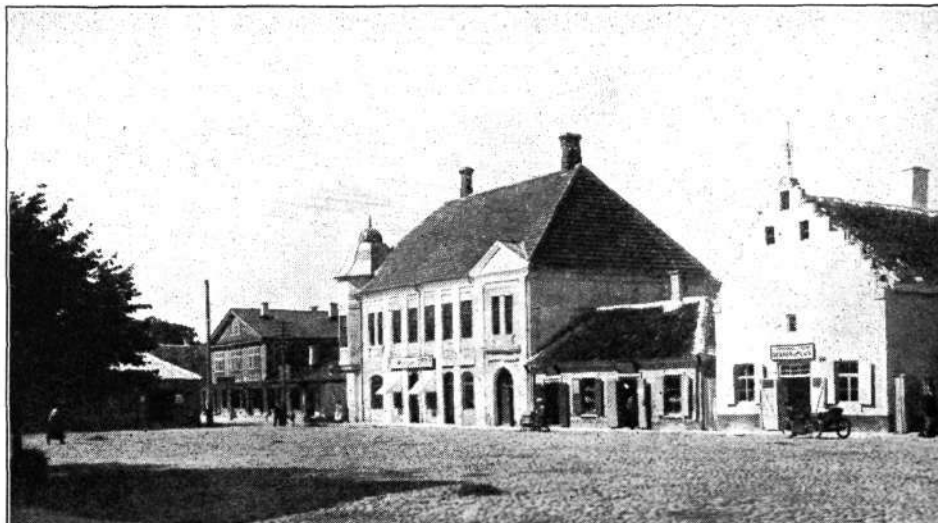
Sellele lisandus veel asjaolu, et Muhu Hellamaa valla meeste mobiliseerimisel oli mobilisatsiooni-komisjoni poolt vabastatud suhteliselt vähem perekonnatoitjaid kui see oli sündinud teistes valdades, ning seejuures kuulus Hellamaa vald just saarte kehvemate valdade hulka, kus leidub suhteliselt palju rohkem maata inimesi kui paljudes teistes valdades. Ei aidanud siin enam ka A. V. komissari lubadus — võtta Hellamaa valla kohta tehtud mobilisatsioonikomisjoni otsused revideerimisele. Seda lubadust ei usutud, kuna komissar oli ju parunite käsilane ja saarlaste otsene vaenlane.

Ning nii voolabki siis saarlaste viha üle täiskuhjunud anuma ääre, kui 16. veebr. 1919. a hommikul on Kuivastu mõisasse koondatud kahe Muhu ja Maasi ning Uuemõisa valdade mobiliseeritud mehed (ca 400—500), et neid sealt saata kühobustel edasi Haapsalusse. Ärasaatmist toimetaja ohv. Efimov ta abilistega tapetakse maha — Saaremaa mäss on alanud. Vallavanemaid sunnitakse läkitama küladesse mobilisatsioonikäske mässuliste vägede täiendamiseks Saaremaa Sotsialistliku Tööraha Liidu nimel, seega maavalitsuse liikmete poolametlikul korraldusel, ning kogudes väge ja võttes kohalikkudelt kaitseliidu üksustelt üle püsse ja sõjamoona liigutakse edasi Kuressaare poole, et seal teha puhas töö parunite ja nende käsilastega, teel tappes ettejuhtuvaid mõisnikke ja neid, keda arvatakse olevat nende pooldajad, kuid ka mässajate hulka poetunud roimarlike kalduvustega inimeste isiklike viha-vaenlasi ning ka lihtsalt röövimise otstarbel. Mässajate laviin kasvab päev-päevalt ja veereb vahetpidamalt Kuressaare poole edasi.

Ajutise Valitsuse Saaremaa komissari mässutekkimise sumbutamiseks algatatud aktsiooni hilinemine.

Tõele au andes peab tunnistama, et õieti ainuke, kes enne mässu algust suutis hinnata enam-vähem õieti Saaremaal rahva hulgas valitsevat olukorda ja sellest teha ka vastavaid järeldusi, oli Ajutise Valitsuse Saaremaa komissar.

Jõudnud 12. jaan. 1919. a. oma ametikohale Kuressaare, pidas ta oma esimeseks ja tähtsamaks ülesandeks tutvuda olukorraga Saaremaa maakonnas. Seepärast asus ta siis viivitamatult valdade revideerimisele. Mis ta leidis, oli kurb pilt. Mõisate majapidamised olid suuremalt jaolt eluvõimetud, talude omad, kuigi alles elujõulised, kuid siiski nõrgal alusel seisvad, ja maata rahvas teenistuseeta, leivata. Meeled üles piitsutatud. Kõmujutud enamlaste võitudest. Lootuseta olek, et neid keegi veel suudaks ära võita. Lootus, et ehk just

Kuressaare peatänav

nemad, saades peremeesteks, toovad õnnistuse maale. Teadmatus selle kohta, kes valitseb riiki. Usaldamatus igasuguste valitsuse asutuste ja ametnikkude vastu. Äärmine mõistete segadus selle kohta, mis on lubatud ja mis mitte, mis on kellegi õigus ja mis ülekoos.

Rännates läbi pool Saaremaad oli A. V. komissarile selge, milleni asi võib areneda, kui aegsasti ei astuta kiireid ja otsustavaid samme selle ärahoidmiseks. Juba jaanuari lõpupäevil ruttab ta Tallinnasse valitsusele üksikasjaliselt aru andma Saaremaal valitsevate olude kohta ja teda hoiatama võimaliku mässu lahtipuhkemise eest.

Selle ärahoidmiseks soovitab ta võtta kiiresti ette kaks kardinaalset sammu: 1) maata inimeste maaga, kas või ajutiseltki, varustamine ja 2) suurema väeosa saatmine Saaremaale mobilisatsiooni läbiviimise kindlustamiseks.

6. veebruaril 1919. a. esitab A. V. komissar põllutööministeeriumile märgukirja, milles ta kirjeldab Saaremaa mõisade viletsat majanduslikku seisukorda, juhtides tähelepanu sellele, et neist vähemalt 30—40 tuleks võtta põllutööministeeriumi hoolekande alla, ja nõuab viibimatut agronoomide saatmist Saaremaale selle töö teostamiseks. Ühtlasi teeb ta samas märgukirjas ministeeriumile ettepaneku, et hoolekande alla võetud mõisad antaks Saaremaa maata rahva kätte rendile, millega neile antaks võimalus endale saavutada eluüldpidamist, kuna ju ministeerium nii-kui-nii säärest hulka mõisaid ei suuda võtta oma isikliku valitsemise alla.

Põllutööministeeriumis vastati selle peale, et see ju kõik väga kena olevat, mida märgukirjas kavatsetakse, kuid läbiviimatu, sest ministeeriumil ei olevat ühtki vaba tööjõudu, keda võiks saata Saaremaale. Ei aidanud mingisugused seletused ega hoiatused, ei ka ettepanekud võtta kas või ajutiselt kustki teisest maakonnast vastav tööjõud, isegi mitte äge tüllimine tole-aegse põllutööministri endaga, kus suures ärrituses kogunisti vastamisi rusikatega taoti vastu ministri kirjutuslauda. Ei ole agronoomi — ja otsas.

Viimaks, pärast ligi nädala kestnud ägedat heitlust, leiti äkki vajaline tööjõud. Selleks osutus juba detsembris ministeeriumile palvekirja esitanud agronoom J. Teetsov, kes aga seni ei olnud mitmesugustel põhjustel leidnud palutud ametit. See mees otsustati siis nüüd saata Saaremaale. Temaga läbirääkimistesse astudes lubas ta viivitamatult asuda Saaremaale teele. Miskipärast aga viibis siiski ta väljasõit mõne päeva. Alles 16. veebruaril asus ta teele ja sattus 17. veebruaril mässajate muhulaste kätte vangiks. Seega oli see mässustakistamise abinõu langenud vette, jäänud mõne päeva hiljaks. Sest juba see asjaolu ükski oleks saarlaste meeletule avaldanud tervendavat ja karastavat mõju, kui oleks Saaremaal levinud kuuldus, et on saa-

bunud kohale agronoom, kelle ülesandeks on mõisade hoolekande alla võtmine ja maata rahvale rendile andmine.

Paralleelselt selle aktsiooniga valmistas A. V. Saaremaa komissar ette veel üht teist aktsiooni, milleks põhimõtteliku nõusoleku saavutamise osutus palju kergemaks kui agronoomi leidmine. Pärast läbirääkimisi peaministri K. Päts'i, siseministri A. Peet'i ja sisekaitse ülemaga E. Põdderiga lepidi kokku, et viimane kaheksa ratsamehega asub koos A. V. komissariga 12. veebruaril teele Saaremaale, aitab seal teostada mobilisatsiooni korralduste läbiviimist, teeb siis ühe tuuri läbi kogu Saaremaa ja lahkub siis, paarikümne mehega salka Saaremaale maha jättes, jälle oma väeosaga mandrile. Oli kindel, et kui saarte elanikud saavad kokku eesti soost lihtsõduritega ja nendelt endale lasuvad anda informatsiooni olukordade üle mandril, siis lihtsõduri suust seda kuuldes nad kindlasti jäävad kuuldu uskuma, mis annaks rahvale tagasi usalduse valitsuse asemikkude ja ametnikkude vastu, paneks piiri igasugustele pöörastele kuulu- ja kõmujuttudele, ja nähes, et Eesti valitsusel jätkub isegi sõjalist jõudu Saaremaale saatmiseks, tekitab rahva südames usu Eesti helgemasse tulevikku.

Kuid nagu mingi needus lasus Saaremaal. Ta ei pidanud pääsema oma eneseveristamise päevadest. Kui A. V. komissar 11. veebruaril läks polk. Põdderi juure, et lõplikult kokku rääkida teelemineku ajas järgmisel päeval, teatas talle sisekaitse ülem, et ta ei saa järgmisel päeval asuda teele Saaremaa poole, kuna Valgas soomlaste hulgas on puhkenud rahutused mitte õigel ajal palga kättesaamise pärast, mis pärast ta pidavat viibimata sõitma sinna. Kuid mõne päeva pärast lubas polk. Põdder komissarile kindlasti järgneda. Nõnda asus siis A. V. Saaremaa komissar 12. veebruaril üksinda Saaremaa poole teele. Ent mõnest päevast said veel mõned päevad, ning kui 16. veebruaril mobiliseeritud mehed Kuivastus hakkasid mässama, ei olnud polk. Põdder oma lubatud teekonda veel alustanudki. Nõnda varises siis ka see A. V. Saaremaa komissari mässutekikimise tõrjumiseks mõeldud kavatsus teostamatult vette, — jäi hiljaks...

Nii algaski siis paratamatult verine Saaremaa mäss.

Mässu tagajärjed.

Kuus päeva võitlust mässuliste ja Kuressaare kaitsjate vahel. Neli päeva võitlust valitsuse abivägede ja mässajate vahel. Verine Upa lahing — ligi sada inimest surnutena mässajate pool. Ligi kolmkümmend mässajate poolt süütult tapetud inimest. Sõjakohtud. Süüdlaste teenitud karistamine. Kohtuprotsessid. Uurimised. Läbiotsimised. Vangistamised. Amnesteerimine. Palju valusaid pisaraid, ahastust, meeleheidet, värskeid hauakünkaid... Kuid ka palju kangelasmeelt väheste Saaremaa kaitsjate ridades, palju kangelasmeelt väikesearvulise abiväe ridades, palju kangelasmeelt kavalalt eksiteele meelitatud mässajate südameis pärast arusaamisele tulemist Eesti soomusrongidel lõvidena võideldes ja tasudes kümne- ja sajakordselt neile ässitajale ja roimareile ja nende käsilasile, kes neid oma kavalate võtetega nende teadmatuses ja lihtsameelses impulsiivsuses olid lasknud tõsta seljatagant nuga oma kaasvendade, Eesti rahva, riikluse ja vabaduse vastu.

Saarlaste tahtmatu patt on lunastatud, nad kannavad sama uhkusega vabadusvõitlejate nime kui iga teinegi vapper Eesti vabaduse eest tulle läinud sõdur.

Soomusronglaste teod seisavad kuldsete kirjadega Eesti vabadusvõitluse ajaloo.

Hiljutine vabariigi 16. sünnipäev põhjustas paljudel kodanikel mälestuste kerkimise noist aegadest, millal vabariik heitles sünnivaludes.

Aastad 1918 ja 1919 — kui sõnuleletamatult palju tööd ja tegutsemist sisaldasid need aastad.

Allakirjutanu avaldab siinkohal üksikuid momente Võru õppur-sõdurite tegevusest 1918. a. lõpust kuni 1919. a. keskpaigani, ajast, millal võitlus olemasolu eest kandis kõige kriitilisemat ilmet.

Juba saksa okupatsiooni ajal tegutses Võrus õppur-kaitseliitlaste salauhing. Liikmeid oli üle 20-ne, enamik neist 1917. aastal asutatud rahvamiilitsa koosseisu kuuluvad õppur-militsionäärid.

Käidi koos vaheldumisi ühe kui ka teise liikme juures: arutati kõiksuguseid plaane, küll organisatsiooni laiendamise küsimust, suurema hulga relvade ja laskemoona hankimise võimalusi jne. jne. Oli päevakorras koguni Saksa komandantuuri mineerimine ja selle õhkulaskmine.

Paljudel liikmetel olid vintpüssid ühes vähese laskemoonaga, muidugi peidetuna, sest relva leidmine tol korral tähendas selle omanikule kindlat surma. Allakirjutanu venna juures olid paljude kaasvõitlejate relvad peidus, nimelt õuemaja katuseräästa all.

Mäletan, et kord, see oli 1918. a. oktoobris, olid kogunenud venna juure mitmed kaasvõitlejad. See oli ajal, millal algas saksa okupatsioonivõimu lagunemisprotsess ja „kameradid“, kuulnud lääne-rinde purustamisest, lödvendasid tunduvalt oma raudrusikat.

Kokkukogunenud noored sõjamehed tõid sügisöö pimeduse varjus relvad katuseräästast tuppa ja hakkasid neid puhastama. Valmistuti ju siis kõikjal eesti sõjaväe ülesehitamisele. Oli andmeid, mis ennustasid saksa vägede peatset lahkimist, ja õppurid, kärsitult ootamisest tüdinenud, põlesid tegevusihas.

Vaevalt saadi võtta lukud lahti, kui kuuldi ärevaid saksakeelseid komandosõnu tänaval. Surmavaikus tekkis tuppa. Ei julgetud hingatagi. Kuid see halvatus kestis vaid hetke. Keegi kahmas relvad sülle ja teised, taibanud olukorra, tõstsid toanurgas asetsevalt voodilt kotti ning välkkiiresti paigutati relvad kotti ja madratsi vahele. Heideti siis kohe samasse voodisse pikali ja hakati jorutama mingit lauluviisi.

Toast, mis oli endine kaupluseruum, viis uks otse tänavale, Jüri ja Petseri tn. nurgale.

Relvad peidetud, kuuldi järske lööke-koputusi uksele. Vend avas ukse, kust trügisid sisse kaks saksa allohvitseri.

— Lebt hier Herr Hausbesitzer? — kõlas saksi-murdeline küsimus.

Vastasime jaatavalt.

— Ihre Name? — küsiti siis.

Nimetasime nime.

— Herr Lehrher N.? — imestasid nad.

Jaatasime.

— Sie werden verzeihen, — pobisesid nad ja lahkusid.

Läksin nende järel tänaval ja nägin, et vastaspoolne K. maja oli piiratud sõdurite ahelikuga. Kuulsime siis, et rekvireeriti auto mehaanik K.-lt, kes seni oli saanud seda varjata ühes õuemaja korteris.

Kuigi sellased puistamised veel leidsid aset ja okupatsioonivõimud oma prestiiži igati püüdsid säilitada, varises nende sõjaväelinegi kord päev-päevalt. Sõdurid kõnelesid avalikult kodusõidust ja sülitasid vihaseilt Wilhelmi nime juures. Bolševismi pisik pures neidki.

Novembrikuu keskel ühel ilusal pärastlõunal nähti huvitavat pilti: tänaval jalutas vene sõjaväe vormis rühm eesti ohvitseri. Nende hulgas kpt-d Riigov, Nestra ja Saarnit. Hiljem liitusid kpt-d Vreeman ja Sabbe. Nimetatud ohvitserid elavad vist praegugi, välja arvatud meie armastatud õpetaja ja esimene Võrumaa kaitseliidu ülem staabikapten Vreeman. Ta langes 23. märtsil 1919. a. Võrumaal, Rõuge kaitselahingus.

Furoori sünnitas mundris ohvitseride ilmumine tänavale. Saksa sõdurid ei osanud esihetkel võtta seisukohta. Mõned neist lipsasid kuidagi mööda, enamik aga asus frontseisakusse tänavarenni ja saluteeris ehtsa preisi täpsusega.

Varsti algas legaalne tegevus Võrumaa Kaitse-Liidu staabis. Staabi hingena ja südadena oli kpt. Vreeman täiesti oma kohal.

Meie, kooliõpilased, ei püsinud enam klassis. Õppetöö sarnles tulele toores puus. Alates 5-ast klassist olid õpilased eranditult Kaitse-Liidus. Neil olid relvad ja varustusegi said nad. Nooremaid aga vastu ei võetud.

Mäletan hästi, kuidas mangusin kpt. Vreemani juures; pisarsilmil palusin teda kanda mu nimi vabatahtlike nimestikku. Ta lubas seda teha, käskis tulla homme, siis järgmisel päeval, ja nii edasi, kuni ühel päeval ütles: — Su vend ütles, et vanemad sind ei luba. Ei saa.

Vend õppis 6-as klassis, oli 3 aastat minust vanem, seega vist rohkem õigustatud isamaa kaitsmisele. Ma olin aga 3-as klassis ja aastaid oli mul ainult 15. Mu enesetunne kannatas sügavasti äraütlemise tagajärjel. Vihkasin venda ja needsin kpt. Vreemani.

Ei teadnud aimatagi, et mõni kuu hiljem siiski kõik meie, nii nemad kui ka mina, Petseri all pigistasime kätt ühiste kaasvõitlejatena. Kuid sellest pärastpoole.

Õppurid-kaitseliitlased heitsid koolile käega ja asusid sõjateadmiste omandamisele. Tuli kõik omandada tulises kiiruses. Relva käsitlemine, hädavajalised lahingteadmised, väljaõpe ja taktika — igast pidi omandatama vähemalt mõistegi. Aega oli aga vähe. Puna-nased liginesid juba Pihkva poolt. Vene valgekaart, Bulak-Balahovitši juhatusel, taganes Võru. Korterrisse asuti meie koolimajja, Võru Haridusseltsi gümnaasiumis. Tuldi koos armukeste karjaga, keda neil oli kaasas kümneid.

St.-kpt. Friedrich Vreemann

Mäletan juhtumit, kus läksin hommikul kooli, sest kuulsime, et sel päeval lahkuvad valgekaart Võrust ja koolitegevus saab ehk jätkuda. Olin tollal III-nda klassi vanem ja mu kohuseks oli klass seada korda. Astusingi paha aimamata klassi ja olin volens-nolens roppude stseenide tunnistajaks. Õlgedele laotud arvu- tuil sulgpädjul lamasid naised ja ohvitserid, poolalasti, pooljoobnuina: valgekaart võitles.

Sulgenud ukse, järgnes mulle keegi ohvitser, vist ainuke kaine inimene juhtkonnas, ja ütles: „Через час помещение в Вашем распоряжении.“

Ja õige. Tunni möödudes kadus Võrust see must- lasjõugule sarnlev sõjavägi. Üks 3-tolline suurtükk nende killavoori lõpus kujutas nende ainsat jõutunnust.

Veel mõned päevad ja juba olidki punased Võru- maa piirides. Laviin ligines. Valmistuti vastupanuks. Tegevus kihas. Kuid jõud oli nõrk. Staabis kaheldi: kas saata olemasolevad jõud punastele vastu või mitte. Jõud koosnes vaid umbes 60-st õppurist, nende hulgas üksikud vabatahtlikud rahvaväelased, kes vabatahtl. mobilisatsiooni korras astusid teenistusse. Lisaks neile, juhtidena, kümnekond ohvitseri.

Tekkisid vaidlused. Nooremad kippusid lahingusse, vanemad aga, eriti ohvitserid, soovitasid hoidumist. Kainemaina, olukorda tõsisemalt hindajaina osutasid nad igale kokkupõrkele vaenlasega, valitsevas olukor- ras, kui asjatule ohvrikandmisele. Kümnekond sadade, võib-olla tuhandete vastu.

Ja vaidluste ajal, pooleldi oma tahtel, pooleldi kpt. Vreemanni mõjutusel, läks Võrust ühel õhtul õppur- sõdurite salk Nõnova külla, Petseri-Võru raudteele — vastu vaenlasele.

See sõjaretk tähistas vabadussõja tegeliku alguse lõuna-rindel, kus esimesteks kodukaitsjateks olid Võru õppur-sõdurid ja nende juhid — ohvitserid. See aktsioon evis juba algava sõja tunnuseid: lahingolu- korda asumise, esimesed paugud, ja lisaks sellele van- gide ja sõjamoona saamine.

Peab imestama noorte koolipoiste endasalgavust: mõnekümmemehelise salgaga asuda vastu punaste la-

viinile. Hulljulguseks nimetatakse seda. Kuid — olu- kord tingis selle.

Mälestuseks tulevaile põlvedele jäägu selle retke üksikasjalisem kirjeldus.

Võrust väljuva salga koosseisus oli 30 õpilast, neile lisaks mõjuv kaader ohvitseri. Selle „väeosa“ ülemaks määrati kpt. Peeter Kraav.

Võrust väljuti 4. detsembril, 1918, Pihkva suunas, piki raudteed, käsuga: edasi kuni kohtamiseni vaenlasega.

Jõudnud linnast 10 km. kaugusele, Nõnova külla, saadi kohapeal teada, et enamlased asuvad küla lage- date nurmede taga asetsevais metsataludes, umbes 2 km. kaugusel.

Nõnovasse oli Pihkvast taandunud ka üks kompanii sakslasi, arvult 50 meest, viie kuulipildujaga, nendest kaks vene Maximi ja 3 Colti. Sakslased asusid kait- seseisukorras, s. t. evakueerimise katteväeosana Võru linnast lahkuvaile saksa staapidele ja moonavooredele. Nad olid asetanud positsioonile kolm kuulipildujat, mil- lede juures seisid valvepostid. Nende staap ja ülejää- nud meeskond asus Hõode talus.

Õpilaste rühma juhid valisid enesele sama posit- siooni: polnud ju mõtet minna otse pealetungile, kuna igal mehel oli kaasas vaid 45 padrunit ja kogu väe- osas polnud ainultki automaatrelva.

Kapten Kraav, kui „väerinde“ juht, asus oma „staabiga“ Hõode tallu. Ka õpilaste rühmast seati välja valvepostid. Mitmel korral häiriti varu, asuti ahelikku, vastu võtma arvatavat vaenlase pealetungi, kuid seda punastelt ei järgnenud; ka nemad olid ära- ootaval seisukohal.

Nii möödus mitu päeva.

Ühel õhtul tabasid õppurid ühe enamlase, kes, va- rustatud püssi ja mitme käsigranaadiga, oli tulnud luu- rele. Saadi seega lõuna-rindel esimene sõjavang, kel- lele järgmisel hommikul saadi seltsiliseks teine puna- väelane, kes samuti viibis luureülesandel. Vangid saa- deti Võrru.

Üks meie vahipost asus küla veski juures sillal, et takistada vaenlase ületulekut jõest. Seal seisev mees, kuulnud öösel liginevat vankrirataste müra, kar- jus pimedusse harjunud venekeelse hõike: „Стои, кто едет?“

Vastusena kõlas: „Это мы, латыши,“ lätlastele omase aktsendiga.

Selget keelt rääkis see tutvustamine, sest varem saadud andmeil oli teada, et meie vastas asub läti kom- munistlik kütipolk. Kohe avas vahisõdur tule, kuid pimeduse tõttu ei tabanud märki; punased lätlased hüp- pasid vankrilt ja kadusid teeaärsesse metsa. Nende hobune, rakendatud välikaariku ette, jooksis aga edasi, otse meile külla, kus ta peatati ja kaariku sisu „nat- sionaliseeriti“. Seal leidis 15 km. välitelefoni kaab- lit, kalevit, hõbelusikaid(!) jne. Seega saadi esimene sõjasaak vaenlaselt hobuse, kaariku, kaabli ja muu näol.

Järgmisel päeval, s. o. 7. detsembril, muutusid asja- olud meie kahjuks. Sakslased, kelle kodumaal käis värske revolutsioon, põlesid igatsuses minna kodumaale, aastaid oodanud perekonna keskele. Polnud neil mingit huvi kaitsta eestlaste maad ja võib-olla surragi eestlaste huvide eest.

Oli teateid ja andmeid, et punased algavad varsti rünnakut küllale. Lahingu oleksid pidanud eeskätt võtma vastu sakslased, s. o. paremini korraldatud ja relvadega varustatud väeosa. Ka oli neile antud vas- tav käsk oma väejuhatuse poolt: pidada punased Võru eel kinni kuni 8. detsembrini, mis päeval loodeti jõuda lõpule evakueerimisega. Lahing oleks tähendanud aga kahtlemata mõningate sakslaste langemist. Et saksla- sil selleks polnud põrmugi huvi, siis, lahingu vältimi- seks, asuti punastega läbirääkimistesse.

Eestlased olid lahingu poolt. Taheti näidata punasele üle öö sirguva Eesti rahvaväe valmisolekut ja võitlusindu. Sakslased aga loobusid kategooriliselt ühisest tegevusest eestlastega. Neil oli vaid üks soov: Nach Vaterland. Nad lootsid jõuda punastega omavahelisele kokkuleppele. Nendest ei osanud aga keegi vene keelt ja seepärast palusid nad tõlki õpilaste hulgast. Viimaste seast läkski üliõp. Melts tõlgina „rahukonverentsile“.

„Konverents“ peeti Nõnova nurmedel, kuhu läksid kaks sakslast tõstetud valge lipuga, kaasas tõlk. Seal viipasid nad juure punaste „saatkonna“. Kõneluste tulemusena lepiti kokku tingimustes, mille järele sakslased lubasid anda küla teise päeva hommikul kella 9-ks punaste kätte. Eestlasi selle juures üldse ei arvestatud. Tõlgile olid punased kolekurjad, tahtsid vägisi selle „valge“ viia „paradiisi“. Sakslased aga nõudsid rahvusvahelise kombe austamist ja töid tõlgi enesetega ühes tagasi.

Tõlgi läbi sai meie „rindejuhatus“ selge pildi tulevate sündmuste arenemisest. Kindel oli see, et sakslaste abile ei võidud loota. Ennem juba ehk nende äraandlikkusele. Sest ajast otsustati tegutseda täiesti iseseisvalt.

Vahepeal juhtus järgmine lugu:

Meie ohvitserid olid kadunud sakslaste kuulipildujatele. Nad tulid mõttele need „natsionaliseerida“. Sooviti just kaht vene Maximi, sest nendega oli sõbralik vahekorid juba maailmasõjast saadik. Nende omandamiseks tuli tarvitada aga kavalust.

Kaastunde- ja aitamisvaimus seletasid meie ohvitserid sakslasile:

— Vaadake, teid on vähe mehi, peate järjest viima valvekorrast kolme kuulipilduja juures; see ei võimalda teile vajalist puhkust jne. jne. Me tunneme seda vene Maximi hästi, meil on aega ja, toimite üsna targalt, kui annate need kaks Maximi meie valvele.

Sakslased nõustusidki.

Sellega oli nüüd eestlaste käsutada kaks kuulipildujat, väikese arvu lintidega. Lintide tagavara asetses Hõõde talu õuel, s. o. sakslaste korteri ees, mille juures oli nende valvepost.

Need kaks Maximi kavatseti omandada päriks, seepärast oli tarvis neile veel moona, s. t. linte. Kuidas neid saada?

Siin tuli abiks Hõõde talu perenaine, kapten Vreemani ema. Ta keetis tubli pajatäie sealihä õpilaste jaoks, viis ka sakslaste tuppa kausitäie. Läks siis välja ja ütles laskemoona juures asuvale valvepostile, et toas ootab „špekk“. On ju teada, milline võlu oli saksa sõdurile „špekil“. Ka valvur ei lasknud enesele rõõmusõnumit korrata. Kadus ruttu-ruttu tuppa. Seda aega ootasid majanurga taga varitsevad õpilased. Ahelikuna, käest kätte, „soomustasid“ nad kümmekond lindikasti. Tegu sooritatud, kadusid nad naabertaludesse. Oldi rõõmsad: nüüd polnud Maximid enam „külmad“.

Salga juhatus sai andmeid, mis kinnitasid punaväe valdavalt ülekaalu. Vastas seisis, seda vaid lähineva vae avangardina, 500-meheline kommunistlik läti kütipolk, lahingkorralises varustuses, meie mõnekümne-mehelisele salgale. Võrust saabus käsk taanduda.

Et päästa valdusse saadud kuulipildujad, tuli taanduda enne sakslasi. Nõnova küla peremees Jaan Eiche andis oma poolt „poegadele“ hobuse ja vankri. Viimasele laaditi sakslaste teadmata ööl 7./8. det. kuulipildujad, lindikastid ja kaabel, ja 8. detsembri hommikul kell 4 taandus õppur-sõdurite rühm külast Võru sihis, et liituda Võru väeosaga (hiljem 3. jalaväe polk) ja ühendatult kaitsta kodumaad punaste parvede eest.

See sõjaretk, Võru õppur-sõdurite esimene aktsioon, alustas aheliku, mille lülid kogu vabadussõja kestes koosnesid tegudest täis heroismi, kõhklematut võitlusindu ja raugematut võidutahet.

G. M.

Võru jaam pärast punaste väljalöömist.

ÜKSIKMEHE

TAKTIKALISTEST ÕPPUSTEST VÕISTLUSE ALUSEL

Suurimaks puuduseks, mis kaitseliidu manöövrel ja taktikalistel õppustel ette tuleb, on meeste nõrk kohanemine maastikule ja puudulik maastiku kasutamine. Reeglipärane hüpetega edasiliikumine, varjumine, moonumine, nägematule laskekohale asumine ja tule avamine — need on alad, mis veel ei taha igal pool ja igal ajal hästi välja tulla. Seda ei saa kirjutada niivõrd malevlaste teadmatusetele, kuivõrd just „manöövri lohakusele“ ja „vagale soovile“ — kui kuulid lendaksid, küll me siis neid arvestaksime ja hästi kasutaksime maastiku. Ometi ei ole see nii. Kuidas rahuajal õpitakse, nõnda ka lahingus täidetakse neid õppusi. Ümberõppimine nõuab verd ja toob suuri kaotusi. Muutub rahuajal osav maastiku kasutamine ja osav tegutsemine harjumuseks, teiseks loomuseks, siis talitab sõjamees juba esimeses lahingus instinktiivselt sissekasvanud harjumuse järgi.

Osavat maastikule kohanemist ja maastiku kasutamist ei saa malevlasele õpetada kätte mitte ainult nõudmisega ja käsklusega, vaid, esiteks, juhtide eeskujuga ja, teiseks, igas malevlases tuleb kasvatada veene ja arusaamine, et kohanemine maastikule ja maastiku kasutamine nii liikumisel kui ka paigal olles on sõjalis-sportlik toiming, mis nõuab suurt osavust ja painduvust.

Malevlases ja pealikus tuleb äratada huvi, mis teda surub maa külge ja sunnib arvestama maastikku, samuti nagu sportlast, jahimeest või võistluslaskurit seob huvi oma ala vastu ja tahe ületada kõik need raskused,

Laskur kasutab edasiliikumiseks kraavi

mis on teel võidule. Ei ole kunst juhtida oma jagu, rühma või kompaniid püsti seistes lagedal nii, et kaugemale kõigile oleks näha, või tulistada vaenlast lahtiselt varjumata positsioonilt või teha hüppeid ja liikumisi lühemat teed mööda, jättes kasutamata maastikult

pakutavad varjendid, vaid kunst on seda teha nägemata ja märkamata vaenlaselt, maaga kokkusulatuna, sealjuures suutes jälgida vaenlast ja ta tegevust.

Rüsi laadimas

Vaba tahe, sportlik raskuste ületamine ja võistlused, need viivad inimese innukamale ja tähelepanelikumale tegevusele, võõrutavad temast ükskõiksuse ja loovuse, on tõukejõuks uute tähiste leidmisel ja teeks edule. Nii tuleks ka taktikaline tegevus, maastikule kohanemine ja tegevus lahingolukorras teha kaitseliitlasele huvitavaks spordiks, nagu laske- ja spordialadki. On õige, et lahingdrilli või lahkrivi — maastikule kohanemise, hüpete tegemise, laskekohale asumise ja tule avamise — võistluste korraldamine on raskem kui spordi- ja laskevõistluste korraldamine. Siin ei saa mõõta sentimeetritega, sekunditega ja silmadega, kuid siin annab siiski mõndki teha. Võistlused äratavad huvi, kisivad järeletegemisele, ja nii kaovad võõriti vaated hiilimisele, manöövreil mahaheitmisele, riiete rikkumisele ja muudelegi tegevustele, mis kaitseliitlane peab „raskeks ja asjatuks“, tuntakse huvi nende vastu ja jahimehelikku rõõmu raskuste ületamises.

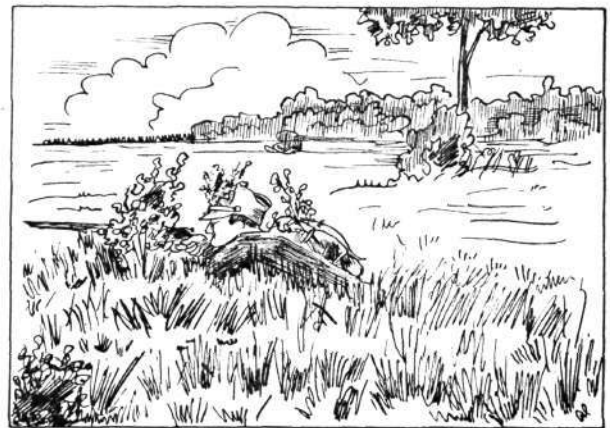
Milles seisab nende harjutuste sisu, eesmärk ja kuidas sünnib võistluse läbiviimine?

Toome ühe võistlusharjutuse üksikmehe pealetungi lahingtegevusest.

Võistluse eesmärk — seda ütleb juba lühidalt võistluse nimetus ja sellest oli juttu eespool. Korraldada siiski lühidalt: üksikmehe pealetungi lahingtegevuse võistluse eesmärgiks on harjutada võistluse teel üksikvõitlejat pealetungilahingus tähelepanelikumale tegevusele, s. o. maastiku kasutamisele, maastikule kohanemisele, varjumisele ja moondamisele hüpete tegemisel, peatustel, laskekohtade valikul, laskekohale asudes, laskmisel ja muudel tegevustel.

Võistlusest osavõtjad. Võistlusest on võimaldatud osa võtta kõigil üksuse kaitseliitlasil, kus võistlus korraldatakse. Malevkondades ja malevates määraks osavõtjate arvu võistluse korraldaja.

Võistleja varustus ja relvastus. Võistleja on kaitseliidu vormiriietuses. „Mustad kuued“ siin ei kõlba, on kaugelt nähtavad. Säarsaapad, võivad ka olla väikesed saapad sääresidemetega. Äärmisel juhtumil võistluse korraldaja võib lubada pikki pükse väikeste saabastega. Võõrihm ühe padrunitaskuga. Relvastuseks normaalne sõjaväepüss vähemalt 10 paukpad-

Laskekohtal

runiga. Kaasas olgu tingimata püssipuhastamise abinõud ja püssioli. Kui võimalik, on soovitatav veel võistlejale seljakott ja labidas, kuid need võivad ka jääda ära.

Oma asjus.

Teenistuslikel põõjustel on tänasest päevast peale tegevtoimetaja kõnetunnid toimetusruumides Kaarli tän. 8, II korral igal teisipäeval ja neljapäeval kella 10.00—12.00.

Muudatustest teatame.

Toimetus.

Maastik võistlusteks: harilik laineline murdmaastik, kus tuleb ette üksikuid künkaid, põllukraave ja peenraid; võib olla ka üksikuid põõsaid ja ehitusi võistlusmaastikul.

Võistluse läbiviimine. „Vaenlase“ positsioonil asuvad kõrvuti kaks kohtunikku sissekaevunuina, varjatuina ja moondatuina. Võistluse lähtekoht asetseb vaenlase positsioonist 500—600 meetri kaugusel. Võistlusest osavõtjad asuvad vähemalt 50 meetrit võistluse lähtekohalt varjatuina, nii et neile vaenlase positsioon ja eelmiste võistlejate tegevus ei ole nähtav. Võistlejad kutsutakse lähtele ükshaaval. Seal lähtekohtunik näitab igale võistlejale kätte vaenlase positsiooni, kallaletungi suuna ja kolm kuni neli täket, kus võistlejad peavad asuma laskekohale ja vaenlast paukupadrunitega tulistama. Selleks on „vaenlase“ positsioonil seatud üles kaks kuni kolm lahingkuju. Et võistlejad tõesti laskekohale asuvad ja tule avavad — „ei varasta“ ja pauku ainult õhku ei lase — selleks asetatakse iga tulepositsiooni (võistlejaile võistluslähitel kättenäidatud laskekohade) lähedusse kontrollkohtunikud, kes jälgivad võistlejate tegevust, laskekohale asumist ja tuleavamist. „Varastajad“ langevad võistlusest välja. Pärast seda, kui võistlejale on näidatud kätte kallaletungi suund, vaenlase positsioon ja täke laskekohaks, asub võistleja iseseisvalt lahingtegevusele. Teeb varjatuna hüppeid, hiilib või roomab, valib laskekoha, seab sihiku, tulistab, ühe sõnaga — tegutseb kui pealetungilahingus, ainult puudub jao pealik, kes teda käsutab. Võistleja tegevust jälgib kohtunik „vaenlase“ positsioonilt, püüdes teda võtta „kirbu peale“. Jääb võistleja vaenlase positsioonile asuvalle kohtunikule niikauaks nähtavale, et kohtunik saab teda võtta kirbu peale ja anda tabava lasu, siis laseb kohtunik paukupadrunita ja iga pauk annab võistlejale ühe trahvipunkti. On võistleja nii lahingut liües jõudnud umbes 100 meetri kaugusele „vaenlase“ positsioonist — varem kindlaksmääratud täkkele — on ta võistluse täitnud ja läheb kõrvale, kus ta kindlaksmääratud kohal teiste võistlust võib jälgida. Peab tähendama, et ühe võistleja tegevust vaenlase positsioonilt jälgib ja võistlejat kirbu peale püüab ainult üks kohtunik, mitte kaks. See töö kohtunikule on väsitav, kui üks väsib, siis astub tema asemele teine, ja nii kohtunikud vahetuvad omavahel. Kallaletungi suunda valides ja kallale tungides ei tohi võistleja teha suuri ümberkäike, ta võib ainult kuni 100 meetrit kättenäidatud suunast kalduda kõrvale.

Aeg võistlusteks. Et võistlejad ei viivitsaks ega viidaks liialt aega, peab võistleja tegevuse piirama ajaga. Aja normiks on normaalne lahingtegevuse aeg. Harilikult loetakse lahingus edasiliikumise kiiru-

seks 2 km tunnis, s. o. 100 meetrit läbitakse 3 minutiga. Siin tuleks arvestada sama normi. Näiteks, kui kaugus võistluse lähtelt kuni lõpuni on 400 meetrit, siis peab võistleja selle läbima 12 minutiga, 500 m — 15 minutiga jne.

Roomamas

Kohtunikud. Võistluste kohtunike kogu moodustavad peakohtunik, lähtekohtunik, „vaenlase positsiooni“ kohtunikud ja tulepositsioonide kohtunikud. Kohtunikud määravad võistlejate paremuse.

Paremuse hindamine. Parimaks loetakse võistleja, kes võistluse reeglid on täitnud ja seejuures on saanud kõige vähem trahvipunkte, seega kõige osavamini maastikku kasutanud ja maastikule kohanenud, varjunud ja moondunud. Ühesuguse trahvipunktide arvu juures otsustab lühim aeg, mille juures võistleja võistlusmaa on läbinud.

Auhinnad. Nende arvu ja väärtuse määrab võistluse korraldaja.

Sellesisulisi võistlusi võiks korraldada ka jaole, kuid nende läbiviimine on juba raskem.

Lõpuks pean tähendama, et võistlusharjutus on koostatud teoreetiliselt. Tegelikul võistluste läbiviimisel võib tulla ette puudusi ja vajadus seda muuta. Seda näitab elu. Soovitav aga oleks, et kaitseliidu üksused lahingtegevuse sisulisi võistlusi korraldaksid ja neid „Kaitse Kodu!“ veergudel valgustaksid. Kaitseliidus ja ta tegevuses on alati käinud kaasas algatus, uute teede ja tähiste leidmine. Tahaksin loota, et pealikud ka sellest mõttest haaravad kinni, seda korrigeerivad tegelikus elus ja siis selle viivad läbi.

A. B.

R. GILDEMANN, kapten-ltn.

M-PAATIDE SOETAMISEST MEREKAITSELIIDULE

Üheks akuutsemaks päevaküsimuseks merekaitseliidule on praegu mootorpaatide muretsemine. Alljärgneva toome ühe ettepaneku-mõtte-avalduse sel alal. Loodame, et see kohtadel asja elustab. Kirjutuse avaldame vateluskorras. Meeleldi näeme, et asja ligidal seisvad ringid ja isikud K. K.! veergudel küsimuses sõna võtaksid, et paatide tüüp, muretsemismoodus ja võimalus merikaitseliidu üksustele igatepidi selged oleksid.

Toimetus.

Üle riigi on meil registreeritud ümarguselt 1300 mootorpaati, mahuga alla 5 tonni. Siia hulka on arvatud kõik kauba-, kala- ja lõbusõidu-paadid, mis mootoriga varustatud.

Merekaitseliidu teenistusse Läänemere rannal vajaksime neist vähemalt 130 m-paati. Võiks arvata, et neist igal ajal leidub tarviline arv sobivaid m-paate, mida võib rakendada merekaitseliidu teenistusse, s. o. iga 10 paadi kohta peaks leiduma üks sobiv m-paat.

Vaadeldes neid m-paate üksikute rajoonide kaupa, kus need registreeritud, selgub, et suurt osa neist ei saa kasutada väga mitmesugustel põhjustel: kas ei ole need sõidukorras, mootorid on iganenud ja korrast ära, või on paadi kered vanad; väga paljud neist ei ole sugugi merepaadid, vaid jõesõidukid, ja osa neist on ehituselt merekaitseliidule üldse ebasobivad. Jääb järele vaid väike arv m-paate, mis oleksid sobivad.

Kui vaadelda viimaseid, siis selgub, et kõlvulised m-paadid ei asu alati seal, kus nad mereüksustele peaksid olema kättesaadavad. Mereüksusi on meil piki meriranda mitmel pool, kuid väga sageli nende läheduses sobivaid m-paate ei leidu. Saaremaa malevas Kuressaares näiteks on häid ja tublisid mehi küllalt, kuid m-paate on läheduses vaid üks või kaks. Sama lugu on ka mõne teise maleva mereüksusega. Võiksime arvata, et sõja korral, kui tarvis, mobiliseerime üle riigi kõik sobivamad m-paadid ja paigutame need tarviduse järgi, kuhu neid on vaja. On tõenäoline, et sääraselt tulebki talitada, kui vaja, kuid väga tähtis on, et m-paadid oleksid juba rahuajal meeskondadega komplekteeritud ja võimelised esimese käsu saamisel kiiremas korras asuma ülesannete täitmisele. Üks on kindel: me peame m-paatide meeskonnad juba rahuajal õpetama välja vastavate seadeldistega varustatud m-paatidel. Kuid kuipalju on meil sääraseid mootorpaate?

Peaks olema arusaadav, mispärast peame mootorpaatide soetamise küsimust merekaitseliidule võtma tõsiselt ja selle tööga viivitamata alustama.

Tekib küsimus, kes peab neid muretsema ja kust saada selleks raha. Muidugi peaks sääraseid m-paadid muretsetama riiklikest summadest. Aga kuna riigikassa on koormatud mitmesuguste kohustustega riigikaitse alal ja võimaliku osa juba on määratud (allveelaevade soetamiseks jne.), on selge, et riigilt selleks niipea raha loota ei ole. Tuleb asi korraldada teisiti. Üksikuil k-l. malevail tuleb asi algatada n. ö. „oma käel“. Osaliselt sellega juba ongi algust tehtud. Pioneerina selles on Viru maleva Voka kompanii, kes juba möödunud aastal oma rahadega muretsetes mootorpaadi, püstitas hoiukuuri ja seadis korda vastava randumiskoha. Saarlased, kes juba vanasti oma mereretkedega said kuulsaks

ja sammusid merimeeste esirinnas, ei jää ka nüüd seljataha. Viibides Saaremaal merekaitseliidu korraldamise asjus panid kuressaarlased samal ajal aluse oma „ristleja“ muretsemisele. Selleks oli väsimatu hra Thom pannud välja oma parima energia, et alustada ristleja „Saarlase“ ehitamiseks korjandust. Kohal tuntud kapt. Kahu oli valmistanud isegi vastava mudeli. On kuulda, et saarlasist veel Mustjala ja Kihelkonna mehed endile kavatsevad soetada mootorpaate kõige ligemal ajal. Kuid minu teada on ka mõnel teisel maleval paremaid rahalisi võimalusi endale m-paadi soetamiseks.

Ei ole mõeldav, et üksik malev suudaks oma jõul muretsema m-paate rohkem kui ühe või kaks. Nagu eelpool tähendasin, on juba rahuajal vaja meeskondi erialadel õpetada välja. Just selleks ongi hädatarviline, et igal maleval oleks vähemalt üks säärase ehitusega m-paat, mis vastab merekaitseliidu teenistnõudele. Säärastel m-paatidel võiks iga malev sooritada suvised praktilised õppused ja neisse koondada kõik tarvilised õppevahendid.

M-paatide soetamise võimalustest merekaitseliidule võiks kõne alla tulla kaks moodust: kas osta pruugitud või tellida päris uued. Esimene moodus oleks selles mõttes kergem, et neid saaks kätte väheses rahaga. Nimelt on loota, et piirivalve ja tollivõimude poolt salakaubitsejailt konfiskeeritud m-paate, mis jäävad riigile, saab osta soodustatud hinnaga, s. o. 60% müügiks määratud hinnast. Siin tuleb aga arvestada seda, et enamuses sääraseid m-paadid on kui mitte kõik vanad ja väärtusetu, siis enamuses kindlasti mitte kõige paremad, osalt vananenud või kerge ehitusega, kuluunud mootoritega jne. — ühe sõnaga väheväärtuslikud, arvestades seda, et sissekukkumise korral need neilt konfiskeeritakse. Väga harva võiks juhtuda kätte väärtuslik m-paat, missuguseid salakaubitsejail ka on olemas. Sageli on nii, et vana m-paat nõuab alatist remonti ja vastavaid suuri kulusid. Mõne aasta remondikuludega võiks juba muretsema uue paadi kere või mootori. Seepärast oleks kõigiti soovitatav ja otstarbekas, kui soetada päris uued m-paadid, mis vastavad merekaitseliidu nõudele. Raha selleks võiks ajajooksul muretsema.

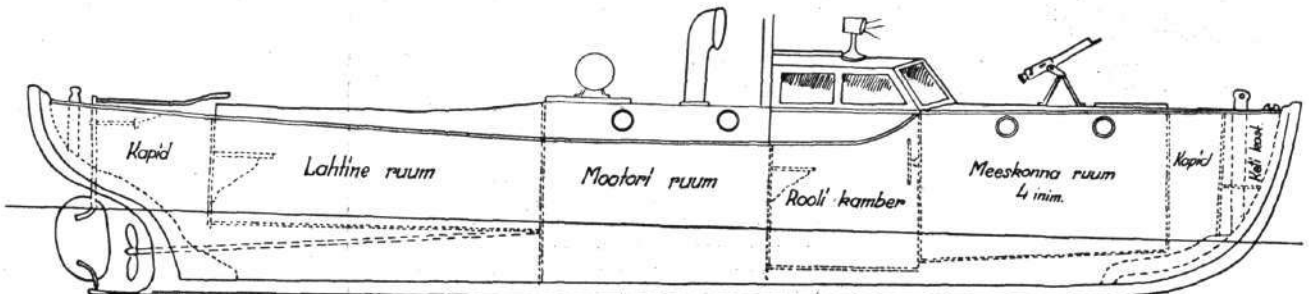
Kui seesugustelt m-paatidelt maksimaalset mitte nõuda, vaid valida enam-vähem sobiv tüüp, mis rahuldaks meie minimaalseid nõudeid, siis, nagu näeme allpool, ei ole see meile hinnalt sugugi kättesaamatu.

Vaatleme nüüd m-paatide tüüpe, mis meie oludes on sobivaimad. Nõuded, mis säärast tüüpi m-paadi ehitusel peaks üles seadma, on järgmised: 1) hea mereomadustega paat, et ta iga ilmaga võiks merel olla;

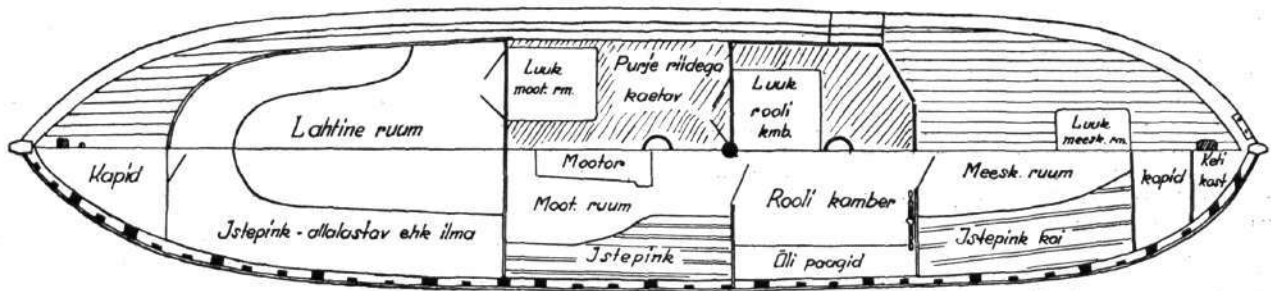
2) kinnine mootoriruum, et ta kõva merega vett sisse ei võtaks ja mootori töötamist ei takistaks; 3) meeskonna jaoks eluruum ja koid 3—5 inimesele; 4) lah-tine tekk traalimise ja väikemiinide veeskmistööde jaoks ja käsivintsi asetamise võimalus; 5) kuulipilduja asetamise võimalus suurima laskesektoriga; 6) masti

läheb maksma kr. 800.— (hinnad on saadud paadi-meister J. Kiil'ilt, Tallinnas).

Et saavutada kiirust 7 kuni 8 sõlme, peaks suu-rema m-paadi tüüpi varustama 16—18 H. P. mooto-ri-ga, vähema tüüpi 8—10 HP. Kui varustada need paadid Pärnu Seileri mootoritega, missuguse tehase

Mastab: 1^m/m - 1"

püstitamise võimalus signaalimiseks ja hädapurjede tõstmiseks, kui mootor lakkab töötamast, ja 7) — mis väga tähtis — vähima küttekulu juures suurima kiiruse saavutamine.

Käesolevaga toome ühe seesuguse m-paadi tüüpi joonised, mis ülalkirjeldatud nõudeile peaks vastama.

Nagu joonisest näeme, peaks see tüüp olema küllalt heade mereomadustega. Umbes sama konstruktsiooniga m-paate ehitatakse piirivalvele ja merejõududele, ehkki teissuguse siseehitusega. Mootorile on kinnine eriruum, samuti meeskonnale 4 inim. magamiskohad. Tagatekk on lahtine, mis on tarviline traalimistöödeks ja väikemiinide asetamiseks, mootoriruumi laele või lahtisele tekile võib asetada käsivintsi, kuulipilduja võib asetada paki peale meesk. ruumi luugi lähedusse või roolikambri laele, samasse võib seada üles ka väikeprojektor. Signaalimasti võib seada üles ka hädapurjed. Paadi konstruktsioon peaks võimaldama saavutada suurima kiiruse.

Selle m-paadi mõõdud pealtekist arvatuna oleksid: pikkus 34', laius 7' 10" ja sügavus alumise parda joonelt 4'. Ehitusmaterjal: kiil, täävid, kaared, sandek, pardaliist ja pollarid — tampepuust, muu materjal mänd ja kuusk. Uue m-paadi kere hind ühes roolimis-seadeldisega, vaskroolratta-ga ja valmis värvituna, on Kr. 1200.—; sama tüüpi, kuid mõõdult vähema — pikkus 26', laius 7', mater-jaal sama — paadi ehitus

mootorid on küllalt rahuldavad, siis saaksime uued petrooleumikuttega, kahe tsilindriga, edas-tagasi ja vaba käiguga, torustiku ja propelleriga mootorid kätte hinnaga: 16—18 HP. — kr. 1350.—, kuna 8—10 HP. — kr. 840.—.

Küttekulu (petrooleumi) nõuaksid need mootorid: 308 grammi ühe HP peale tunnis normaalse temperatuuri juures.

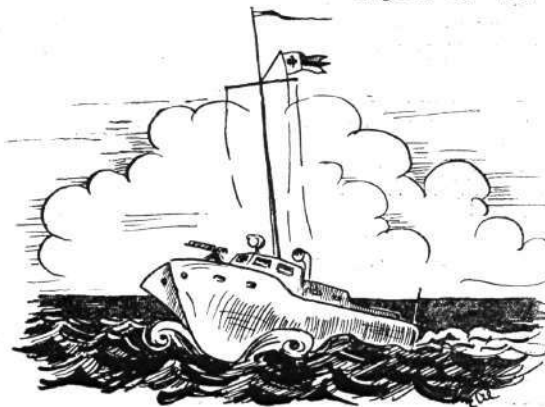
Küttekulu rahaliselt arvutades (Seileri mootoril) ühes tunnis oleks järgmine (petrooleumi hind 13 snt. kilo):

8—10 HP.: 308 gr × 10 HP. = 3080 gr = 3 kg × × 13 senti = 39 senti; 16—18 HP.: 308 gr × 18 HP. = = 5544 gr = 5,5 kg × 13 senti = 72 senti.

Kokku võttes saame uue m-paadi hinnaks: Suurem tüüp — 34' — kere kr. 1200.— + mootor kr. 1350.—, kokku kr. 2550.—; vähem tüüp — 26' — kere kr. 800.— + mootor kr. 840.—, kokku kr. 1640.—.

Lõpuks on veel võimalus soetada m-paati märksa kergemal tingimusil, nimelt ostes pruugitud m-paadi ja kuni selle mootor on veel küllalt kõlvuline, siis tellides uue paadi kere ja asetades sellesse pruugitud mootori.

Kui nüüd kokkuvõttes arvestada, et saame tuluuue mootorpaadi, mis selleks erinõuete kohaselt on ehitatud, hinnaga ümarguselt kr. 1600.— kuni 2500.—, siis peaksime õige tõsiselt veel kaaluma enne kui asume mootorpaadi soetamisele!

Suurtükiväepealikute kursused

Tallinnas 4.—8. aprillini 1934. a.

4.—8. aprillini k. a. kaitseliidu peastaap korraldas Tallinnas suurtükiväepealikute kursused. Neile kursusele läkitati malevaist igast patareist patarei pealik, patarei ohvitser ja kaks rühmapealikut. Peale nende kursusele läkitati neid pealikuid, keda koosseisudest tingituna ei olnud võimalik määrata pealiku kohale, kuid keda tulevikus kavatakse määrata pealiku ametkohale ja kes patareis on praegu pealiku kandidaadid.

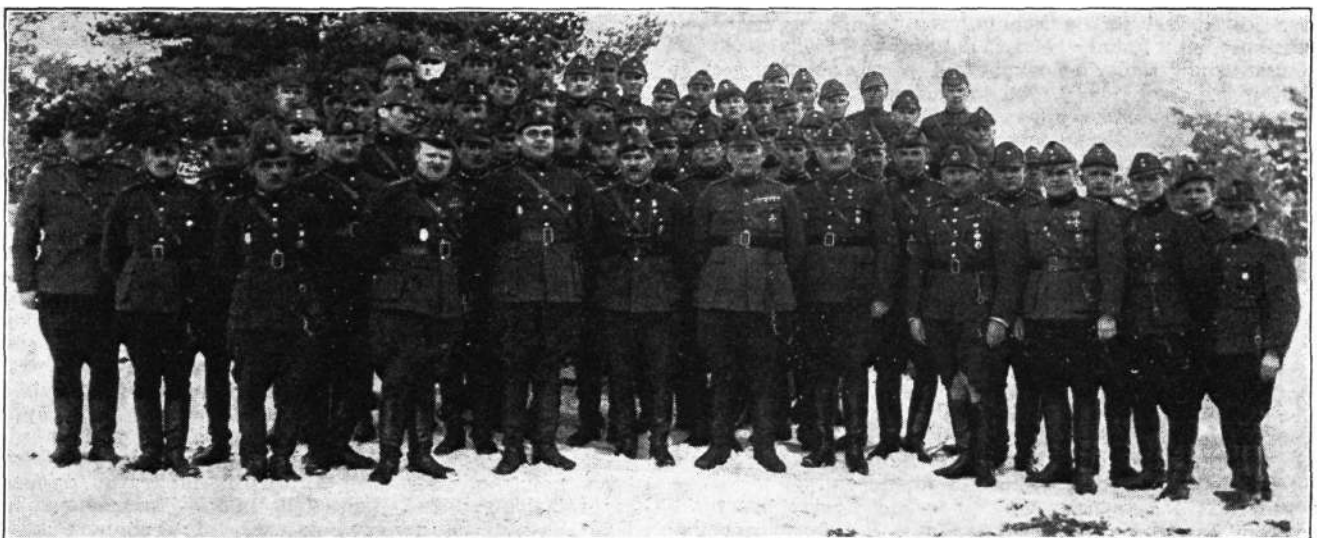
Sellaseid suuremaid suurtükiväepealikute kordamiskursusi kaitseliidu peastaap korraldab pikemate vaheaegade järele ja eriti siis, kui seda tingib tunduv vajadus nende järele. Eelmised ja ühtlasi ka esimesed üleriiklikud suurtükiväepealikute kursused peeti Tallinnas sügisel neli aastat tagasi. Sellest kordamiskursusest võttis osa 35 suurtükiväepealikut.

Kaitseliidu suurtükimeeste pere on paisatud laiali üle kogu maa. Asudes patareide kaupa on nende patareide õppuste korraldamine ja läbiviimine erinev ning viimasest asjaolust tingituna ka väljaõppe tase mitmekesine. Pealeselle on ka patareide meeskondade koosseisud mitmekesised. Linnades on rohkem pealikuid-ohvitseri ja -allohvitseri. Maal on neid pealikuid vähem. Loomulikult, kus on rohkem pealikuid, seal on ka õppuste läbiviimise küsimuse lahendamine soodsamais tingimustes kui mujal, kus neid pealikuid on vähe. Ka oma erialalise algõppe pealikud on saanud mitmest allikast. On olemas äsja sõjakooli lõpetanud värskete teadmistega reserv-lipnikke, kuid on ka pealikuid, kel on vabadussõjaaegsed kogemused ja kes nüüd ennast hoogsasti täiendavad. Kõik need pealikud vajavad ühtlast väljaõpet, kõigil on tarvis leida ühist keelt. Selleks on vaja anda pealikuile ühiseid õppusi ja ühiselt määrata tuleviku sihte ja kavu.

Kuni viimase ajani oli kaitseliidu suurtükimeeste väljaõppe raskuspunktiks rohkem puht-tehniliste suurtükiväeliste oskuste täiendamine, nagu suurtükimüürite ja suurtükipealikute drill suurtüki juures, sidemeeste ja luuremeeskonna tehniline väljaõpe ning juhtivate pealikute tehniline töö suurtüki suunamisel ja eellaskmise teostamisel. Saadud tehnilisel väljaõppe erialal soovitavaid tagajärgi, esines tarvidus siduda tehnilist väljaõpet taktikalise elemendiga ja lahendada suurtükiväelisi lahingküsimusi käsikäes teiste väelikeidega, eeskätt jalaväega. Üldiselt viimane nõudmine suurtükimeeste õppusile esitati kavade kohaselt esmakordselt möödunud aastal. Kuid vajadus korraldada suurtükimeestele taktikalisi õppusi eriti paistis silma möödunud aastal „Antsla“ sügismanöövris. Sellest manöövrist patareid võtsid osa rohkemal arvul ja selles manöövris ilmes silmatorkavalt vajadus edaspidi korraldada suurtükimeeste õppusi vastava taktikalise olukorra lahendamise ja loodud taktikalise olukorra kohaselt.

Peale ülaltoodu vajadust korraldada sellaseid kordamiskursusi tingib järgmine asjaolu. Aastast aastasse sigineb juure uusi määrustikke. Aegajalt kaovad vanad oskussõnad ja tekivad uued. Elu arendes on tarvis pidada ajaga sammu. Ühine kursus tutvustab kokkutulnud pealikuid uute õpistega. Sellane lühiajaline kursus ei saa anda pealikuile tarvilist drilli või õpetada neile kätte mõnd eriala, kuid säärane kordamiskursus suudab küll anda näpunäiteid ja juhtnööre, mida edaspidi drillida, missuguseist allikaist ja määrustikest tarvilist leida ning kuidas üht või teist õppeainet käsitleda ja missugust õppeala rõhutada.

Möödunud viiepäevaline kordamiskursus määrati kevadisel õppeperioodil. Ühest küljest arvestati kur-

Kaitseliidu ülem kindral J. Roska külalistega kursustlaste keskel

Kahur asetatakse laskekohale

suslaste-pealikute vaba aega. Nimelt paljud pealikud on tegelikud põllumehed ning enne kevadisi põllutöid on aprilli algus sobivaimaks hetkeks kursuste tööks. Eriti oli aga tähtis nende kursuste korraldamise läbi viimine kevadel seepärast, et kursused-pealikud, kogudes õpiseid kevadel, saaksid end täiendada ning anda edasi oma kogemusi ja õpiseid teistele kaasmalevlastele suvilaagris, suviseil õppusil ja sügisesel manöövriil, tuues sellega üldist kasu.

Selle kursuse üheks eesmärgiks — tulipunktiks — oli taktikaalal praktilisel teel klassimaastikul (maastikumudelil) näidata kätte kursustasile, kuidas tegutseb suurtüki patareid koos jalaväe pataljoniga pealetungilahingus, samuti ka kaitselahingus. Siia juure oli arvatud saatesuurtüki tegevus ja tulistamine otsese sihtimisega lahtiselt positsioonilt. Kuna suurtüki juures tegutsemiseks on välja antud uus eeskiri „Suurtükiväe Eeskiri I“, siis väljaõppe ühtlustamiseks ja suurtükiväepealikute oskuste viimistelemiseks korraldati vastavaid õppusi pealikuile „Sv. E. I“ piires. Samuti kursused tutvusid „Suurtükiväe Eeskiri V-ga“, s. o. laskeasjandusega. Peale nimetatud õppeainete pühendati tähelepanu ratsasõidule, telefoniasjandusele j. m.

Kursuste õppetöö algas kesknädalal, 4. aprillil s. a. Osa kursustasile jõudis kohale juba teisipäeva õhtul, et varakult olla kohal, reisist puhata välja ning värsket jõuga asuda tööle. Kesknädalal pärast hommikueinet Tallinna malevas kell 1000 kursused kogunesid Tallinna maleva suure õppesaali, kus kaitseliidu ülem kindral J. Roska avas kursused. Kaitseliidu ülem toonitas, et tulevikusõjas nõutakse suurtükimehelt palju, temalt võetakse kolm nahka. Tulevikusõjas suurtükimees peab hästi tundma oma relva-suurtükki, peab täpselt teadma laskereegleid, tundma ja teadma ka jalaväe tegevust lahingus, kellega ta koos töötab. Kaitseliidu ülem soovis kursustasile jõudu ja edu eelseisvas töös. Kursuste esimesel päeval õppetöö algas kell 1100 ja kestis kuni kell 1700. Kell 1100 kuni kell 1300 õppused teostati Tallinna malevas, kus kuulajaskond, jagatuna kahte gruppi, tutvus Saksa 77 mm ja vene 76,2 kahuri hooldamise põhimõtetega. Tuletati meele nende süsteemide lukkude ja kompressori ehitust, kompressori täitmist ja kontrollimist ning nende kahurite laskemoona. Kohe pärast hommikuste õppuste lõppu sõideti Tondile kaitseväge ühendatud õppeasutustesse, kus kursustasile oli määratud korter kursuste ajaks. Kursustasile toitmine sündis kaitseväge ühendatud õppeasutuste ohvitseride kasiinos kogu kursuse õppetöö vältel. Pärast lõunasööki kell 1400 kuni kell

1500 major J. Mäe kandis ette suurtükiväe tegevusest kaasaja lahingus. Kell 1500 kuni kell 1700 oli praktiline telefonisideme õppus. Sel õppusel võeti läbi telefonisidemest: telefoniaparaadi konstruktsioon; elemendid ja nende asetamine aparaati; telefoniaparaadi korrasoleku proovimine; välikaabel, ta korrasoleku proovimine ja jätkamine. Telefoni varustuse hooldamine. Patareid telefonisideme komando; komando jagunemine töökondadesse; sidetöökond, töökonna koosseis ja varustus ning töömehed; patareid sidetöökondade ülesanded. Kuna kursustasile arv oli suur, nimelt 55 pealikut, siis jagati kursused kahte gruppi nõnda, et grupid vahetasid omavahel ühe lektori juurest teise juure. Siinkohal toodud tunnikava on esimesele grupile. Teine grupp võttis läbi kõik samad ained ja samas ulatuses, kuid erinevatel tunniaegadel.

Järgmisel päeval, s. o. neljapäeval, 5. aprillil, õppetöö algas kell 0800 hommikul. Kell 0800 kuni kell 0900 suurtükiväe inspektori abi kolonel Kool kandis ette sidemeeskonna organisatsioonist ja sidemeeskonna ülesandest ning tegevusest lahingus. Kell 0900 kuni kell 1200 oli esimene praktiline taktika õppus. Sel tunnil kursused-pealikud tutvusid patareid tegevusega pealetungilahingus: patareid pealiku, patareid ohvitseri, rühmapealikute, luure- ja sidemeeskonna ning terve patareid meeskonna tegevuse pealetungilahingus. Patareid koostöö vastava jalaväeosaga — jalaväepataljoniga. Saatekahuri tegevus. Käsituspatarei lahingutegevus. Õppus viidi läbi praktilise taktikalise ülesande lahendamise näol klassimaastikul. Pärast lõunat kell 1300 kuni kell 1600 oli praktiline laskeasjandus. Tegelikult pärastlõunane õppus kujunes välja loogiliselt ennelõunase taktikalise ülesande jätkuks: tulepositsiooni valimine ja laskevõimaluste kindlakstegemine, nagu varjuvus, väikesem tõste, tuletala. Alussuurtüki suunamine märki ja paralleelvihu ehitamine. Laskeandmete ettevalmistamine: suunaseade leidmine, tõsteseade leidmine, arvutusleht ja laskmise uurimine, laskmise korraldamine patareis. Vaatlus: määrangud, vaatluse ettevalmistus, lõhkemiste vaatlus, vaatluspunktide ja patareid koostöö, märkide kättejuhatamine ja vaatlusviisid. Kell 1600 kuni kell 1700 kaitseliidu peastaabi õppe- ja spordiosakonna pealik kolonel Balder kandis ette „Kaitseliidu Õppemääruste“ sisu, sihte ja tarvet. Õppekava kohaselt oli reedel, 6. aprillil, määratud õppused järgmiselt: kell 0800 kuni kell 1100 — ratsasõit ja hobuse kasutamine ratsateenistuses. Ratsahobuse kasutamise üldaluseid. Hobuse lihaste, kopsude ja südame töö ning jõukulu sammul, traavil, vahelduval allüüril ja

galopil. Istak. Hobuse juhtimine. Takistuste ületamine. Ratsasõidu õppused võtta läbi „Ratsaväe Eeskiri I“ järele ja hobuse kasutamine ratsateenistuses „Ratsariviteenistus Kaitseliidus“ järele. Kell 1100 kuni kell 1200 — näitlik patareioppus ühes laskmisega kahuri sissepandud vintpüssi rauast. Õppust toimetada ka liikuva märgi pihta. Pärast lõunat kell 1300 kuni kell 1700 — rakendatud suurtükiõppus. Hobuse rakmed. Rakendamine. Meeskonna kohad. Liikumine ja suunamuutmine. Rakendatud suurtüki liikumine murdmaastikul ja jalustatud sõitjatega. Patarei rännak ja üleminek lahingkorda ning vastupidi. Positsioonile asumine „suurtükkide kaupa“, „äramärgitud rindele“ ja „kiire positsioonile asumine“. Positsioonilt lahkumine: „paremalt (vasakult) eelikult ette (taha)“. Laupäeval, 7. aprillil, õppekava järele oli määratud kella 0800 kuni 1100 suurtüki patarei tegevus koos jalaväe pataljoniga kaitselahingus. Õppuse läbiviimise koht — klassimaastik; õppeabinõud — vastavalt koostatud taktikalised olukorrad ja määrustikud: patareipealiku, patareiohvitseri, rühmapealike, luure- ja sidemeeskonna ning terve patarei meeskonna tegevus kaitselahingus. Kell 1100—1200 — suurtükiväe inspektori kol. Kauler'i loeng teemal „Kaasaja suurtükivägi“. Pärast lõunat kell 1300 kuni kell 1600 — praktiline laskeasjandus klassimaastikul. Pärastlõunane laskeasjanduse õppetund on loogiline järg ennelõunast taktika-tunnist: eellaskmine — telgvaatlus, ühekülgne vaatlus, kahekülgne vaatlus. Tule üleviimine ja märkimine tunnimärgile. Märgi pindala tulistamine. Elavmärkide tulistamine. Purustamine (ainet käsitleda „Suurtükiväe Eeskiri V“ järgi). Kell 1600 kuni kell 1700 — jalarivi õppus „Jalaväe Eeskiri I“ järele jao ja rühma piires.

Ülaltoodud tunnikava tahab anda pildi sellase kursuse korraldamisest ning sellase kursuse töökavast juhtum'l, kui malevais avaneb võimalus korraldada suurtükiväepealikuile erikursusi kas ülaltoodud vältel või lühemaajalisi. Muidugi ettetoodud tunnikava ei taha olla šablooniks, kuid teda võib osaliselt kasutada õppe-

kavade koostamisel ja töökava määramisel, vastavalt lühendades või pikendades õppeaega ja olukorra kohaselt valides õppeaineid. Ka möödunud kursusel ei olnud võimalik täpselt kinni pidada toodud õppekavast, kuna ilmastiku olud — nimelt ränk lumetuisk — sundisid tunnikava muutma ja osa aineid jätma isegi käsitlemata.

Kursuste lõppakordiks oli määratud pühapäeval, 8. aprillil, laskeharjutus lahinglaskemoonaga Valdeki laskeplatsil, kusjuures kursused tegutsesid tulejuhtidena, kuna patareid ja nende meeskonnad ning sidemeeskonnad moodustas Tallinna maleva suurtükiväe divisjon. Laskeharjutuse päeva kavas oli nähtud ette: patarei rännakteenistus. Meeskonna rännakvarustus. Rännakvarustuse paigutamine sadulasse ja eelikule. Patarei rännakliikumine. Patarei luureteenistus: tee, positsiooni ja vaatepunkti luure. Ratsasideteenistus: tähistamine, juhtimine ja silmaside. Patarei laskeharjutused lahinglaskemoonaga: üks laskeharjutus otsese sihtimisega, üks laskmine kaudse sihtimisega ja telgvaatlusega ning üks laskmine kaudse sihtimisega ja külgvaatlusega. Laskemoonast tingituna jäi telgvaatlusega laskeharjutus ära ja selle asemel teostati laskeharjutus külgvaatlusega. Kõik suurtükiväe tule ülesandad olid koostatud ühes vastava taktikalise olukorra lahendamisega. Laskeharjutused lõppesid kell 1400. Laskeharjutusi jälgisid kaitseliidu ülem kindral Roska, kaitseliidu peastaabi ülem kolonel Maide, kaitseliidu peastaabi õppe- ja spordiosakonna pealik kolonel Balder, suurtükiväe inspektor kolonel Kauler, kaitsväe ühendatud õppeasutuste ülem kolonel Jaakson j. t. kõrgemaid juhte.

Kursused lõppesid ühise lõunaga kaitsväe ühendatud õppeasutuste ohvitseride kasiinos. Lõunalauas viibisid kõik külalised, kes laskeharjutusi jälgisid.

Kursuste õppetöö oli hoogus ja möödus konarlusteta. Õppetöö läbiviimisel olid suureks abiks kaitsväe ühendatud õppeasutuste suurtükiväe ohvitserid, kes tegutsesid lektoreina.

Kursuste töö edu oli suurel määral tingitud kursusele läkitatud pealikuist. Pealikud võtsid oma ülesannet tõsiselt, suhtusid õppetööle parima oskusega ja tahtega. Kursused-pealikud ilmutasid neil kursusel tugevat sisemist teadlikku distsipliini, mille tõttu kursuste õppetöö vältel kursusel valitses eeskujulik kord. Kursused tegid tööd hoogsalt, tundes sealjuures töö rõõmu, mille tõttu tööpäevad, kus kaheksa tundi järgemööda peeti õppusi, ei tundunud raskeina.

Lahkudes kursusilt pealikud jätkavad tööd sama innuga. Suurem töö seisab neil veel ees — õpetada välja kaasmalevlasi ja neile anda edasi kõike nähtu-kuuldu.

J. L.-e.

Ülal: Laskemoona ettevalmistamine

*

Kõrval: Sahakraavi kaevamine

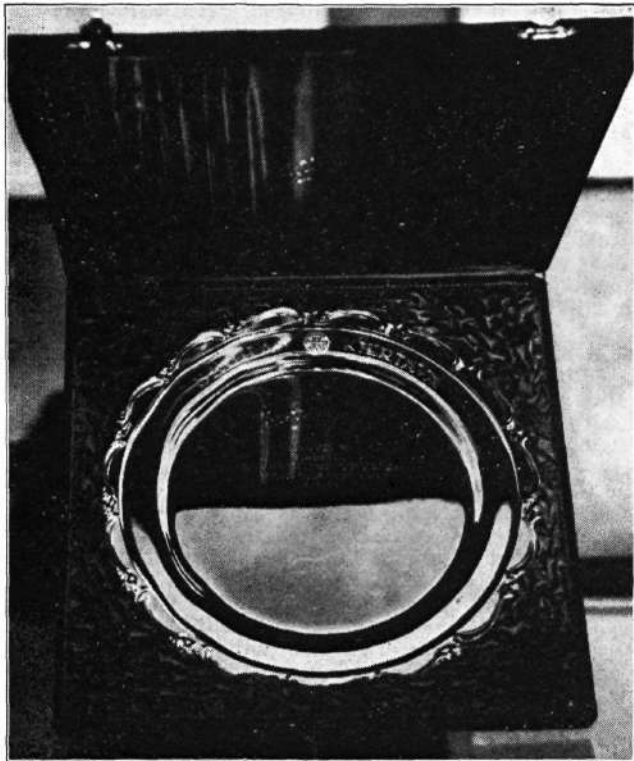
*

KAITSELIIDU ELU

Uus rändauhind kaitseliidu 50 km suusatamises

Hõimuvellede väärtuslik kink.

Meie kaitseliidu meeskonna käigul Salpausselä võistlustele annetas „Skoha“ (soome kaitseliidu tarvete ladu) juhataja kapten A. Juselius eesti kaitseliidule suusaspordi virgutamise ja arendamise eesmärgil kallihinnalise rändauhinna 50 km suusatamises.

Rändauhinda tuleb jäävaks omandamiseks võita 5 korda. Võitjaks loetakse parim eesti kaitseliidu suusaspordlane kas kodumaa või Salpausselä võistlustel saavutatud aegade järgi.

Möödunud suusaspordi hooajal osutusid auhinna võitjateks E. Siitan (Harju m.) Narvas peetud võistluste tulemustel ja S. Tartu (Harju m.) Salpausselä võistluste tulemustel.

Lubatagu annetajale siinkohal veel kord avaldada meie pere otsekohesemat tänu nügusa ja väärtusliku kingi eest. Loodame, et see suurelt kaasa aitab meie suusaspordi arenemisele ning virgutab suusamaratonlasi jõudma aastaastalt oma saavutustest kõrgemale, et peagi leiaksime oma mehi rahvaste parimate hulgas.

Malevapealikute koosolek

Ühenduses majandusaasta vahetusega toimus Tallinnas kaitseliidu peastaabis kaitseliidu ülema kindral J. Roska juhatusel järjekordne malevapealikute koosolek. Esindatud olid kõik malevad.

Malevapealikute ettekannetest-aruannetest kohtadelt nähtub, et talvine tööperiood kaitseliidus on olnud viljakas ja tulemustelt kõigiti rahuldav. Tegevusplaanis ettenähtud kavatsused on suudetud peagu kõik täita, välja arvatud mõned üksikud ettevõtted, millede teostamist takistasid majanduslikud olud.

Majandusaasta on lõpul. Malevad asuvad uue eelarve korras oma elu ja tööd jätkama. Praegu on koostatud ja koostamisel suvise tegevusperioodi üksikasjaline kava.

Ühenduses viimaste poliitiliste sündmustega toimunud ümberpaigutused on viidud läbi. Meeleolu kohtadel on täiesti rahulik ja organisatsiooni elu terve ning püsivalt edasi sammuv.

Tuleval sügisel toimuvad järjekordsed suuremad manöövrid Põhja-Eesti malevaile. Pealikute ettevalmistamisest sellele taktikalisele õppusele refereeris õppe-spordiosakonna pealik kol.-lt. A. Balder. Peastaap korraldab nendest manöövrest osavõtjatele kompanii-, rühma- ja võimalikult ka jaopealikuile kolme-päevased ettevalmistuskursused laagrikorras arvatavasti üks nädal enne jaanipäeva. Virumaal manöövri tegevusrajooni piirkonnas. Seal saaksid osavõtjad kätte praktilised näpunäited ja kogemused, mida nad siis ise suve jooksul võiksid arendada, et olla täiesti ette valmistatud ja kogunud sügisestel õppustel oma osi eseseisvalt juhtima.

Muu õppe- ja hariliku lasketevõime kõrval leiab aset eeloleval suvel malevais rida laskevõistlusi. Osa neist on juba aastate jooksul välja kujunenud ja saanud traditsiooniks. On aga ka uusi juure tulnud. Ettevalmistused nende läbiviimiseks on praegu käsil. Võistlustest endist üksikasjalisemalt tähtpäevade eel „Kaitse Kodu!“ veergudel.

Mereüksustest ja nende tegevusest informeeris koosolekut kapten-leitnant R. Gildemann. Merekaitseliit on järjekordne uudistegevus ja uudisala kaitseliidus. Huvi tema vastu on suur. Seni, vaatamata lühikesele ajale, on suudetud organiseerida peagu kogu kodumaa mererannik. Vajalikesse punktidesse on loodud üksused. Paljud üksused on jõudnud organiseerimistööga niikaugemale, et võivad alata väljaõppega. Suurt muret teeb paatide puudus ja nende muretsemise küsimus. Kuna aga asja juure on asunud parima tahetega ja sel alal ära kasutatud kõik pakkuvad võimalused, on loota, et ühisel nõul ja jõul juba tulevasel navigatsiooniperioodil siin tubli samm jõutakse edasi.“

-dt.

Kaitseliidu Tallinna malev avas suvise laskehooaja

8. aprillil s. a. avas kaitseliidu Tallinna malev oma suvise hooaja laskmises traditsiooniliste, vanemate pealike vahelise, laskevõistlusega. Osavõtt võistlustest oli haruldaselt elav ja ilm laskmiseks kõigiti soodus. Segavalt mõjus ainult hele kevadpäike, mis tundus pärast pikka talve silmadele valusana. Hoolimata sellest olid lasketagajärjed suuresti paremad eelmiste aastate omadest. Võisteldi kahel alal. Vintpüssist 200 m distantsil kolmest asendist à 5 lasku ja püstolist 25 m distantsil 7 lasku.

Võistlustel tulid kohtadele ja omandasid auhindu:

Vintpüssist: 1. Raudtee üks. pataljoni pealiku abi A. Mänd — 126 p., 2. Lõuna malevkonna pealiku abi J. Trumm — 125 p., 3. Tehnilise malevkonna kompanii pealik A. Kõuts — 125 p., 4. Lõuna malevkonna pealik J. Madisson — 120 p., 5. Lõuna malevkonna spordipealik N. Ende — 120 p., 6. Nõmme malevkonna relvurpealik P. Kõrts — 119 p., 7. Tehnilise mlvk. käskudet. plk. V. Pikson — 114 p., 8. Kalevi mlvk. sekretär V. Piperal — 111 p., 9. Üks. s.-auto rühmapl. k. t. Spuul — 110 p., 10. Kalevi mlvk. õppeplk. E. Hiiop — 107 p., 11 Kalevi mlvk. spordi- plk. E. Köppo — 105 p., 12. Lõuna mlvk. kompanii plk. E.

Freudenstein — 103 p., 13. Lõuna mlvk. käskudet. plk. H. Siirmann — 102 p., 14. Lõuna mlvk. pat. relvurpealik A. Varbola — 101 p., 15. Kalevi mlvk. relvurplk. A. Kask — 100,8 p.

Püstolist: 1. Üks. eskadroni plk. abi V. Känd — 60,9 p., 2. Lõuna mlvk. kskt. plk. H. Siirmann — 59 p., 3. Lõuna mlvk. plk. abi J. Trumm — 58 p., 4. Raudtee üks. pat. plk. abi A. Mänd — 58 p., 5. Tehnilise mlvk. plk. A. Tääker — 56,7 p., 6. Kalevi mlvk. õppeplk. E. Hiiop — 55 p., 7. Toompea mlvk. spordi- plk. M. Liinat — 54,6 p., 8. Raudtee ü. pat. relvplk. F. Lents — 53,55 p., 9. Lõuna mlvk. plk. P. Reintam — 51 p., 10. Lõuna mlvk. komp. relvurplk. A. Kask — 49,35 p., 11. Kalevi mlvk. relvurplk. A. Kask — 48,30 p., 12. Nõmme mlvk. relvplk. P. Kõrts — 48,30 p.

Peale jäävate auhindade omandasid rändauhinnad: sv.-vintpüssidest laskmises Tallinna maleva juhatuse poolt väljapandud rändauhinna — ilusarve — pealik A. Mänd ja püstolist laskmises kaitseliidu ülema poolt väljapandud rändauhinna — pronksist vibulaskja kuju — pealik V. Känd. Auhiinad andis üle ja avaldas võistlejatele teenistuse nimel tänu maleva pealik kolonel F. Pinka.

Tallinna

Tallinna Majaomanikkude Pank

asub endistes ruumides Harju tän. 29, teisel korral.

Tel. 443-67, kodune keskjaam 427-49.

Kassa ja vabad kapitalid — Kr. 1.254.000.—
Laenud — „ 4.844.000.—
Hoiusummad — „ 5.952.000.—
Äriseis — „ 6.734.000.—

Linnamaksude vastuvõtmine.

Kaitseliitlased-laskurid!

Kaitseliitlased-laskurid!

Uuesti avatud uutes moodsates ruumides
esimese järgu restoraan-kabaree-dancing

«MAXIM»

Baaris külmad, soojad suupisted, külmad napsid.

Mängib parim trio. Muusika algus kell 7.

Igal laupäeval ja pühapäeval kabaree parimate kabareejõudude juhatusel
Igal pühap. kella 5 tee

Hinnad välispool võistlust.

Hinnad välispool võistlust.

Esimese järgu kóók.

Eeskujulik ja täpne teenimine.

Lõbu- ja tujuküllane koosviibimine kaitseliitlastele pärast laskeharjutusi.

Nõmme, Turupl. 1, telefon 520-25. Om. **E. Männik.**